

TABUSTA TAKAISIN ARJEN KESKUSTELUN PIIRIIN

– Nuorten huumausaineiden käyttökulttuurin tarkastelua

Mari Kärkkäinen

Opinnäytetyö, Syksy 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kärkkäinen, Mari. Tabusta takaisin arjen keskustelun piiriin – Nuorten huumausaineiden käyttökulttuurin tarkastelua. Pieksämäki, syksy 2014, sivumäärä 71 s, 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tutkimuksessa tarkasteltiin Etelä-Savon ammattiopiston Pieksämäen yksikön 1. ja 2. vuoden ammatillisen perustutkinnon suorittavien opiskelijoiden huumausaineiden käyttökulttuuria. Kyseisten vuosikurssien opiskelijat toimivat näin ollen tutkimuksen kohderyhmänä. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella kohderyhmän huumausaineiden käyttökulttuurin yhtäläisyyksiä huumausaineiden viihdekäytön käyttökulttuuriin. Tarkoituksena oli selvittää käytössä esiintyviä huumausaineita ja niiden käyttötasoja, kohderyhmän huumausaineiden käytön ja kokeilun motiiveja ja huumausaineita koskevia asenteita.

Tutkimus oli kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, joka toteutettiin kyselylomakkeen avulla. Lomake sisälsi strukturoituja kysymyksiä. Tuloksista laadittiin tilastot SPSS -ohjelman avulla käyttäen niistä yleisiä tilastollisia tunnuslukuja. Tuloksia pohjattiin aikaisempiin nuorten hyvinvointitutkimuksiin, opinnäytetöihin ja huumausainekulttuuria avaavaan teoriakirjallisuuteen sekä verkkojulkaisuihin. Aikaisemmista nuorten hyvinvointi tutkimuksista tarkastelussa oli eritoten ESPAD 2011 (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs)-, Kouluterveyskysely 2013- ja vuoden 2005 Sairasta sakkiako? -tutkimukset sekä Nuorten terveystapatutkimus vuodelta 2013. Myös lait sekä huumausainepolitiikan linjaukset ja strategiat olivat osana käytettyä teoriaa yhteiskunnassamme vallitsevaa huumausaineasennetta ja -kulttuuria avattaessa.

Tutkimusyhteistyö Etelä-Savon ammattiopiston kanssa käynnistyi virallisesti helmikuussa 2014. Kysely toteutettiin kevään 2014 aikana. Kysely teetätettiin kolmeen otteeseen. Kohderyhmään kuului kaikkiaan 285 opiskelijaa, joista 90 eli 32 % vastasi kyselyyn. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada tuotettua sen yhteistyökumppanille käyttöön materiaalia, joka olisi yksityiskohtaisempaa ja näin myös informatiivisempaa kansainvälisiin ja valtakunnallisiin tutkimustuloksiin verrattuna. Tuloksia voi muun muassa hyödyntää oppilaitoksen ennalta ehkäisevässä päihdetyössä ja huumausainevalistuksessa. Yhteistyökumppanille luovutettiin tulokset koko kyselystä kolmea taustamuuttujaa (ikä, sukupuoli ja asuinpaikkakunta) tulosten jaottelussa apuna käyttäen. Itse kirjallisessa työssä tarkasteltiin vain tuloksia, jotka ovat osoittautuneet tilastollisesti merkittäviksi.

Tutkimuksen sekä aiemman teorian pohjalta, voitiin todeta, että vallitseva huumausaineiden käyttökulttuuri nuorten keskuudessa oli viihdekäytön käyttökulttuuriin pohjautuvaa. Kahdeksi päämotiiviksi huumausaineita kokeilleiden kesken nousi ahdistus ja masennus. Täysi-ikäiset sallivat selkeästi ystävänsä huumausaineiden käytön alaikäisiä useammin. Voitiin myös todeta, että huumausaineiden kokeilu ja käyttö sekä sosiaalinen altistuminen oli yleisempää tyttöjen kuin poikien kohdalla. Tytöt tunsivat huumausaineita kokeilleita tai käyttäviä tuttavilla ja ystäviä sekä kohtasivat huumausaineiden tarjontaa poikia enemmän. Huumausaineiden käyttöä ilmeni etenkin täysi-ikäisten muun kuin Pieksämäen kotipaikkakunnakseen merkinneiden keskuudessa.

Asiasanat: huumausaineiden käyttökulttuuri, nuorisokulttuuri, viihdekäyttö, ongelmaikäyttö, yleinen huumausainekäsitys ja huumausainepolitiikka

ABSTRACT

Kärkkäinen, Mari. From taboo back to the everyday conversation – Youth drug use culture review. Pieksämäki, Autumn 2014, 71 p, 1 appendix. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to examine South Savo Vocational college's first and second year vocational qualification performing student's drug use culture in Pieksämäki. The thesis examined drug use cultures similarities in the recreational drug use culture and what were the most used drugs and level of drug use among the target group. The thesis also surveyed the motives and attitudes behind drug experiments and drug use. The survey was quantitative. It was implemented using questionnaires. The questionnaires included only structured questions. The surveys data was analyzed statistically with the SPSS -package using statistical parameters. The data was based on theories which were earlier surveys what examining young people's well-being, thesis, literature and Web - publication of drug culture. Earlier surveys which examined young people's well-being were: ESPAD 2011 (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), Kouluterveyskysely 2013, Sairasta sakkia? -survey from the year 2005 and Nuorten terveystapatutkimus from the year 2013. Also laws and drug policy guidelines and strategies were part of this thesis theory while bringing out theory of drug culture and drug use related attitudes in our society.

The research co-operation with South Savo Vocational college started officially in February 2014. Survey was implemented during spring 2014. It was implemented three times. The target group included 285 students. 90 students (32 %) responded to the questionnaire. One of the points in this thesis was to process material to its co-operation partner, material which would be more detailed and informative that results from international and national research. South Savo Vocational college can use results for example in their college's preventative substance abuse or drug awareness guidance. The College has got results from the whole survey, where the results have been revealed using three different variables. The variables were age, sex and place of residence. Only results which were statistically significant were used in this thesis.

Regarding this survey and earlier theory concentrating on attitudes which the target group had regarding drugs, frequency of drug use, used drugs and motives behind drug use it can be noted that the predominant drug use culture among the target group was based on recreational drug use culture. Secondly it can be noted that two main motives to use drugs were anguish and depression. Students of full-age allowed their friends drug use clearly more often than minors. Drug use and drug experiments and social exposures were more common between girls than boys. Girls also had more friends and acquaintances who has used or experimented drugs and girls confronted with drugs more than boys. Also it can be noted that drug use was more common between student of full age and whose place of residence was some other than Pieksämäki.

Key Words: drug use culture, youth culture, recreational drug use, problem drug use, common notion of drugs and drug policy.

SISÄLTÖ

1 HUUMAUSAINOIDEN KÄYTTÖKULTTUURIN TUTKIMINEN	6
2 HUUMAUSAINEKULTTUURI JA VIHDEKÄYTÖN RANTAUTUMINEN SUOMEEN	8
2.1 Viihdekäyttö	9
2.2 Ongelmakäyttö, käytön kontrollin menetys ja sen ensisijaiset riskit.....	11
2.3 Huumausainoiden käyttötasot ja huumausaineet nuorten keskuudessa.....	12
2.3.1 Kannabis	12
2.3.2 Amfetamiini ja ekstaasi	13
2.3.3 Huumaavat lääkeaineet	14
3 NUORISOKULTTUURI	16
3.1 Huumausaineet ja nuorisokulttuuri	17
3.2 Nuorten ikätovereidien merkitys	18
4 ASEENTEET JA HUUMAUSAINEPOLITIikka	20
4.1 Huumausainoiden kriminalisointi	20
4.2 Vallitsevat asenteet Suomen huumausainepolitiikkaa koskien	22
4.3 Nuorten hyvinvointi nousee esille hallitusohjelmassa.....	23
4.4 Suomen huumausainepolitiikan päälinjat tällä hetkellä	24
4.5 Lainsäädäntöä huumausaineita koskien.....	25
5 NUORTEN HYVINVOINTITUTKIMUKSIEN ESITTELY	28
5.1 Vuoden 2011 ESPAD -tutkimus.....	28
5.2 Vuoden 2013 Nuorten terveystapatutkimus	29
5.3 Vuoden 2013 Kouluterveyskysely.....	30
5.4 Vuoden 2005 Sairasta sakkiako? -tutkimus.....	32
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	34
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	37
7.1 Taustamuuttajat	37
7.2 Käytetyt huumausaineet ja käytön yleisyys.....	37
7.3 Huumausainoiden käytön tiheyden ja motiivien viitteet viihdekäyttöön	40
7.4 Kohderyhmän huumausainoiden kokeilun ja käytön motiivit	42
7.5 Suhtautuminen ja altistuminen	44
7.5.1 Sallitaanko viihdekäyttö	46

7.5.2 Huumausaineiden hankkimisen kentät ja hankinnan helppous.....	47
7.5.3 Sosiaalinen altistuminen.....	48
7.6 Tutkimuksen keskeisimmät tulokset.....	49
7.7 Pohdintaa ongelmakäytöstä ja viihdekäytöstä.....	52
7.8 Nuorten hyvinvoinnin tutkimisen tärkeys	54
8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN JA EETTISYYDEN TARKASTELUA ..	57
LÄHTEET	60
LIITE. Kyselylomake.....	65

1 HUUMAUSAINOIDEN KÄYTTÖKULTTUURIN TUTKIMINEN

Tutkimuksen päätavoitteena oli tutkia yhteistyökumppaninani toimineen Etelä-Savon ammattiopiston 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden huumausainoiden käyttökulttuuria ja kyseisen käyttökulttuurin yhtäläisyyttä viihdekäytön käyttökulttuuriin. Tarkastelu kytkee sisälleen yleisimmät kokeillut ja käytetyt huumausaineet, käytön yleisyyden, käytön motiivit ja vallitsevat asenteet huumausaineita kohtaan sekä käytön sosiaaliset tekijät. Tarkoituksena on herätellä lukijaa näkemään nykyistä vallitsevaa huumausainekulttuuria nuorten keskuudessa ja sitä kautta ymmärtämään nykytilannetta heidän näkökulmastaan paremmin. Tarkoituksena on myös avata lukijalle yleistä Suomessa vallitsevaa huumausainekäsitystä. Työn ei ole tarkoitus olla puolustuspuheenvuoro huumausainoiden käyttöä koskien, vaan tarkoituksena on herätellä lukijaa saamaan uusia näkökantoja huumausainoista ja niiden käyttöä koskevista tekijöistä.

On tiedossa, että yleisimmät käytössä olevat huumausaineet suomalaisten keskuudessa ovat kannabis, amfetamiini ja huumaavat lääkeaineet (Poliisi 2013). Ekstaasin käytön katsotaan tosin varsinkin nuorten keskuudessa kasvaneen (Seppälä & Mikkola 2004, 17). Viihdekäyttö on huumausainoiden käyttökulttuurina kietoutunut selkeäksi osaksi nuorisokulttuuria (Salasuo 2004, 18). Viihdekäytössä käytön katsotaan olevan jokseenkin hallittua, toisin kuin ongelma käytössä, jota tällä hetkellä ilmenee vain noin 0,5 % väestöstämme (Seppälä & Mikkola 2004, 17). Asenteiden huumausaineita kohtaan katsotaan myös lieventyneen viimeisten vuosikymmenien aikana (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012, 30).

Nuoruusiässä tapahtuu yksilön sosialisatio ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Ehkäpä juurikin tästä syystä nuoruus ikävaiheena kiinnostaa tutkijoita ja huoli nuorison tilasta, arvoista, ajattelusta ja ongelmakäyttäytymisestä on jatkuvasti käsillä. Monet tutkijat ovat kuitenkin osoittaneet, että nuoruuteen liittyvät väittämät ovat usein enemmän ennakkoluuloihin kuin todelliseen tietoon pohjautuvia. (Nurmi 1995, 257.) Onko oikeasti syytä olla huolissaan nuorista ja heidän huumausainekulttuuristaan? Huoli varsinkin ammattiin opiskelevien nuorten hyvinvoinnista ja huumausainoiden käytöstä on herännyt vasta viime vuosina muun muassa pääministeri Matti Vanhasen toisen hallituska-

den hallitusohjelman linjausten myötä ja tutkimustulosten perusteella, joita on saatu ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden tultua takaisin Kouluterveyskyselyyn piiriin.

On todettavissa myös, ettei huumeiden käyttöä tai sen käyttökulttuuria ole helppo tutkia. Informaation kerääminen on haasteellista, sillä haastateltavia oikeasta kohderyhmästä on vaikea tavoittaa ja suhtautuminen tutkimuksiin on usein myös hyvin epäluuloista. Tämän voisi katsoa johtuvan Suomessa vallitsevasta kielteisestä asenteesta huumausaineiden käyttöä kohtaan, huumerikoslaista sekä koulujen, kuten myös työpaikkojen normeista huumausaineiden käytön suhteen. (Seppälä & Mikkola 2004, 5.) Tilanne ei tunnu kohentuneen kuluneen vuosikymmenen aikana. On myös yleisesti koettu, että väestökyselyt ja rekisterit eivät tuota riittävän ajankohtaista tai yksityiskohtaista tietoa huumausaineiden käytön muutoksista. Tarvittaisiin joustavampia ja esimerkiksi kenttätyötä hyödyntäviä menetelmiä huumeiden käytön tavoittamiseksi. (Seppälä & Mikkola 2004, 20.) Suomessa on hyvin vähän olemassa olevaa tietoa huumeiden käyttäjistä, käytetyistä huumausaineista ja käytön kulttuureista sekä sen sosiaalisista konteksteista (Seppälä & Mikkola 2004, 22). Tämä tuo ongelmaksi uuden tiedon luomisessa vertailupohjan puutteen. Tahdoin omalta osaltani luoda uutta tutkimuspohjaa aiheen tiimoilta yhteistyökumppanilleni.

Yleisesti ottaen kulttuurilla tarkoitetaan yhteisesti jaettuja merkityksiä, tyylejä, symboleita ja yhteisiä yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ideologioita sekä käsityksiä (Seppälä & Mikkola 2004, 31). Tässä työssä käsitteitä tulkitaan väljästi. Pääkäsitteenä on huumausainekulttuuri yleisellä yhteiskunnallisella tasolla ja sen osakulttuurina ovat kohderyhmäni edustajat, eli nuoret. Osakulttuuri on tällöin nuorisokulttuuri. Osakulttuurin tunnusmerkkinä on, että vastaajat ovat nuoria ja opiskelijoita. Osakulttuuri viittaa myös alakulttuuriin eli tässä tapauksessa nuorisokulttuuri viittaa nuorten huumausainekulttuuriin. Nuoresta puhuttaessa tarkoitetaan lainmukaista määrittelyä nuoresta henkilöstä, eli henkilöä, joka on alle 29-vuotias.

2 HUUMAUSAINEKULTTUURI JA VIIHDEKÄYTÖN RANTAUTUMINEN SUOMEEN

1990-luvulla huumausaineiden käytön katsotaan lisääntyneen. Nykyisin jotain laitonta huumausainetta on kokeillut aikuisväestöstä noin 12 % mikä on puolet enemmän kuin 1990-luvun alussa. Valtaosa käytöstä tiedetään jäävän kuitenkin pelkäksi kokeiluksi. Toki muunlainenkin käyttö on kasvanut, kuten viihdekäyttö. Ilmiö on verrattavissa 1960-luvun loppuun, jolloin kannabiksen käyttö levisi Suomeen. (Seppälä & Mikkola 2004, 17.) Tarkasteltaessa huumeiden viihdekäytön kehitystä Mikko Salasuo toteaa (2004, 18), että Suomessa kehitys 1960-luvulta nykyhetkeen nähdään selkeästi juurtuneen osaksi nuorisokulttuuria ja siihen normalisoituneena lieveilmiönä. Normalisoitumisella ei tässä yhteydessä tarkoiteta, että käyttö olisi tullut yleisesti hyväksyttäväksi vaan, että se on tullut osaksi sitä kulttuurillista ja sosiaalista todellisuutta, jota elämme.

Huumeilla katsotaan olevan symboliarvoa, kun halutaan erottua. Osakulttuuria, eli nuorisokulttuuria ei voida kuitenkaan suoraan yhdistää huumeidenkäyttöön, sillä suuri osa osakulttuurin edustajista ei käytä huumeita ja alkoholi on käytössä edelleen valtapäihde. Jokaisen osakulttuurin ideologiaan ja tyyliin sopivat toiset päihteet ja niiden käyttötavat paremmin kuin toiset. Tarkkoja ja varmoja tulkintoja on haastava tehdä tutkimustiedon puuttuessa, mutta osa näkee esimerkiksi selkeän yhteyden kulttuurisen tyylin ja päihdekäytön välillä. Tästä ovat esimerkkeinä muun muassa eri musiikkityylien yhteydet erilaisiin huumausaineisiin. (Seppälä & Mikkola 2004, 48.) Tämän kaltaiset tulkinnat ovat sangen lokeroivia. Viihdekäyttö ja sen kriteeristö on tulkinnallisesti avoimempaa.

Viihdekäytön laajimpia kulttuurillisia ilmenemismuotoja katsotaan olleen juurikin 1960- ja 1970-lukujen kannabiskulttuuri ja 1990-luvun juhlimiskulttuuri. Juhlimiskulttuurilla tarkoitetaan ilmiötä, jonka katsotaan syntyneen tekno-, rave- ja klubikulttuureissa kyseisellä ajalla. Trendin katsotaan käynnistyneen teknomusiikin syntyessä 1980-luvun lopun jälkeen. Uuden musiikkigenren ympärille syntyi myös uusi tapa juhlia. Ekstaasin katsotaan olleen yksi kyseisen kulttuurin symboli. Se vallitsi selkeimmin Keski-Euroopassa ja Iso-Britanniassa. Suomeen se rantautui hitaammin muokkautuen yhteiskuntaamme sopivammaksi. 1990-lukua kohti mennessä ilmiö monimuotoistui ja ei ollut enää niin elitistinen kaupunkilaisten juhlimiskulttuuri, vaan se muokkaantui

eräänlaiseksi yleiseksi nuorten keskuudessa vallitsevaksi juhlimiskulttuuriksi ympäri Suomea. Nykyisin viihdekäyttöä ei enää tarkastella vain osana niin sanottuja Tekno- ja ravekulttuureja vaan laajempänä nuorisokulttuurillisena ilmiönä. Tarkemmin katsottuna tapana viettää vapaa-aikaa, irtautua todellisuudesta, kokea uutta, pyrkiä hetkelliseen suureen nautintoon ja laajentaa tajuntaa. (Salasuo 2004, 27–28.)

Puhuttaessa huumausaineiden pitkistä kehitystrendeistä Suomessa, kuvataan niitä usein metaforalla huumausaineaalto. Huumausaineaaltoja katsotaan olleen kaksi. Ensimmäisellä huumausaineaallolla tarkoitetaan 1960-luvulla yleistynyttä huumausaineiden käyttöä kulttuuria ja toisella huumausaineaallolla 1990-luvun alussa yleistynyttä huumausaineiden käyttökulttuuria. (Salasuo 2004, 5.) On kuitenkin jokseenkin ristiriitaista puhua huumausaineaalloista, sillä huumausaineiden käyttö ei näy vähentyneen, vaikka havaintoja käytön tasoittumisesta on tehty 2000-luvun alun aikana. Väitetään myös, että päihteiden käytön monimuotoistuminen on osa vääjäämätöntä elintapojen liberalisoitumista sekä Suomen monikulttuurista kehityskulkua. Todellisuudessa runsasta ja ongelmallista huumausaineiden käyttöä esiintyy väestössä kuitenkin hyvin vähän ja ongelma käyttäjät edustavat hyvin pientä osaa Suomen väestöstä. (Seppälä & Mikkola 2004, 17.) Usein puhuttaessa huumausaineiden käytöstä, siihen sisäistetään kuitenkin ajatuksellisesti henkilö, jonka käyttö on ongelmakäyttöä ja kontrolloitu käyttö ei enää onnistu. Tämä hankaloittaa todellisen tilanteen hahmottamista. Nykyisin suositaan enemmän käsitettä viihdekäyttö, joka erottaa niin sanotut ongelmakäyttäjät ja hallitut käyttäjät paremmin toisistaan.

2.1 Viihdekäyttö

Viihdekäytöllä tarkoitetaan tietyssä määrin hallittua, lähinnä vapaa-aikaan liittyvää laittomien huumeiden käyttöä. Yleisin viihdekäyttöön yhdistetty huumausaine on kannabis. Osa yhdistää tähän käyttöön myös ekstaasin, mutta tilastojen varjolla voidaan todeta, että tuo 1990-luvulla Euroopassa laajalle levinneen huumeen käyttö on sangen vähästä, sillä vain noin 1 % koko väestöstä on kokeillut sitä. Ekstaasin käytön katsotaan kuitenkin kasvaneen viime vuosina varsinkin nuorten keskuudessa. Myös amfetamiinin ja kokaiinin käytön katsotaan lisääntyneen. Yleisesti ottaen huumausaineiden käytön katsotaan monimuotoistuneen ja lisääntyneen, joka on sidonnainen erilaisiin kansainväli-

siin kulttuurillisiin virtauksiin. (Seppälä & Mikkola 2004, 17.) Kansainvälisillä kulttuurillisilla virtauksilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi edellä mainittuja hippiliikkeitä ja rave -kulttuuria (Salasuo 2004, 5).

Viihdekäyttö ja ongelmakäyttö ovat kansainvälisesti sangen vakiintuneita termejä. Viihdekäyttö eli "recreational drug use" viittaa niin sanottuun ei-lääkinnälliseen käyttöön eli vapaa-aikaan ja virkistäytymiseen. Sen motiiviksi katsotaan yleensä juhliminen, yhdessä olo muiden ihmisten kanssa tai erottautuminen. Motiivi onkin keskeinen tulokinnan pohja, kun tutkitaan mikä on viihdekäyttöä ja mikä ei. Viihdekäytön rinnalle voidaan nostaa satunnaiskäytön ja juhlintakäytön, sillä niiden motiivit ovat hyvin samankaltaiset. Yhteisiä motiiveja ovat muun muassa hauskanpito ja kokemuksen tavoittelu. Viihdekäytölle on tyypillistä, että sen harrastaja on joko opiskelija tai työtön. (Seppälä & Mikkola 2004, 33.)

Tutkimuksessa viihdekäyttöä määrittää se, että sen käyttö tapahtuu vapaa-ajalla ja käyttäjä on opiskelija, käyttö on hallittua ja sillä on tahdottu hakea positiivisia kokemuksia. Käytöllä on tahdottu etsiä nautintoa, jotain kiinnostavaa sekä innostavaa kokemusta. Tässä tutkimuksessa huumausaineiden käytön motiivien tarkastelussa käytettiin apuna poimintoja Mikko Salasuon (2004, 27) tutkimuksessa tehdyistä rajauksista huumausaineiden käytön motiiveihin liittyen. Niitä olivat:

1. Juhliminen
2. Yhdessäolo ystävien kanssa
3. Erottautuminen
4. Statuksen hallinta
5. Rentoutuminen
6. Itsensä henkinen kehittäminen
7. Uteliaisuus

Tutkimuksessa viihdekäytön motiivien kriteereiksi oli nostettu kysymyksissä 10 ja 14 (Liite) olevasta vaihtoehtoluettelosta seuraavat vaihtoehdot, sillä ne on katsottu rinnastettaviksi edellä mainitun luettelon motiivien kanssa. Vaihtoehdot olivat: "Stressiin", "Paineen lievittämiseksi, joita ryhmässä oleminen luo", "Uuden kokemiseksi", "Jännityksen kokemiseksi", "Ilon tunteen kokeminen", "Hyvän olon kokeminen", "Itsevarmuuden kasvattamiseksi", "Vaikutuksen tekemiseksi", "Hetkellinen mielihyvän saami-

seksi", "Arjesta irtaantumiseksi" ja "Todellisuudesta pakenemiseksi". Koska selkeäksi motiiviksi viihdekäytössä on myös nostettu yhdessäolo ystävien kanssa, tutkimuksen kysymyksissä 11 ja 15 kysyttiin, nautitaanko huumausaineita mieluummin yksin vai ryhmässä.

2.2 Ongelmakäyttö, käytön kontrollin menetys ja sen ensisijaiset riskit

Ongelma käyttö "Problem drug use" on käsitteenä hieman epämääräinen ja tätä termiä käytetään lähinnä huume politiikassa ja päihdetyössä. Ongelmakäytön katsotaan olevan huumausaineiden käyttöä, josta seuraa kustannuksia niin sosiaali- ja terveyssektorille kuin rikoskontrollille. EMCDDA eli European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, määrittää, että ongelma käyttöä on, kun käytetään hyvin vaarallisia aineita, käyttö on suonensisäistä ja käyttöön liittyy selkeästi riippuvuutta sekä se aiheuttaa käyttäjälle selkeitä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Määrittelyt eivät kuitenkaan ole aukottomia, sillä viihdekäytössä voidaan käyttää muun muassa amfetamiinia ja kokaiinia, jotka luokitellaan myös hyvin vaarallisiksi huumausaineiksi. Tarkentamatta on myös se, mitkä terveydelliset ja sosiaaliset -haitat voidaan luokitella vakaviksi. (Seppälä & Mikkola 2004, 33.) Kontrollia ei katsota menetetyksi, mikäli käyttö keskittyy lähinnä arjen vastapainoksi, juhlapyhille, viikonloppuihin ja lomille, eikä estä yksilöä suorittamasta arkeaan ja siihen kuuluvia velvoitteita. Kontrollin menettämiseksi voidaan katsoa myös se, että aineita aletaan käyttää yksin, eikä sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseksi. (Seppälä & Mikkola 2004, 50.)

Viihdekäytön riskit ovat riippuvaisia siitä, mitä ainetta käytetään ja miten. Käyttäjämäärien kasvaessa käyttö saatetaan kokea täysin harmittomaksi, jolloin yhdeksi riskiksi voidaan katsoa se osa käyttäjistä, jotka eivät ole tietoisia aineen oikeista annostuksista taikka oikeasta koostumuksesta. Koska aineet ovat lainvastaisia, ei niiden laadusta voida olla varmoja eikä niitä voida valvoa. Aineet vaikuttavat myös usein hieman takapotkuisesti, jolloin kokematon käyttäjä saattaa ottaa liian suuren annoksen, koska luulee, ettei haluttua vaikutusta saatu alkuperäisellä annostuksella. (Salasuo 2004, 160.)

2.3 Huumausaineiden käyttötasot ja yleisimmät huumausaineet nuorten keskuudessa

Huumausaineiden käyttötasoja voidaan tarkastella monella tapaa muun muassa käytettyjen aineiden, käyttötiheyden ja käytön säännöstelyn pohjalta. Huumausaineiden käyttötiheyttä tarkastellessa käyttö voidaan jakaa satunnaiseen käyttöön ja katsoa sen päättyvän säännölliseen käyttöön. Huomauttaisin, ettei tässä tarkoiteta kuitenkaan porttiteoriaa, jonka mukaan heikommät aineet johtavat aina vahvempiin. Kyselylomakkeessa (Liite) pyrittiin selvittämään huumeiden eri käyttöasteita seuraavaa käyttötiheyksiä kuvaavaa jaottelua apuna käyttäen. **Kokeiluksi** kutsutaan käyttöä, jolloin huumausainetta on käytetty vain muutaman kerran, eikä sen käyttöä aiota jatkaa. **Satunnaisessa käytössä** henkilö ei itse pyri hankkimaan huumausainetta, vaan käyttää sitä aina silloin, kun sitä on saatavilla tai joku sitä tarjoaa. **Ajoittaisessa käytössä** ei edelleenkään välttämättä hankita tarkoituksen mukaisesti itse huumausaineita, mutta aika ajoin hakeudutaan tietoisesti tilanteisiin, joissa huumausaineita on mahdollisesti saatavilla. **Säännöllisessä kuukausittaisessa käytössä** huumausaineiden käyttö on säännöllistä ja toistuvaa, mutta käyttökerrat jäävät 3-4 kerraksi kuukaudessa. Käyttö edellyttää tässä vaiheessa huumausaineiden hankintaa. **Säännöllisessä/ viikoittaisessa käytössä** huumausaineita käytetään viikoittain vähintään kerran. Huumausaineita hankitaan itse ja käytön rahoittamiseksi saatetaan myös välittää kyseisiä päihteitä. (Havio, Inkinen & Partanen 2009, 60.)

Suomen poliisin tietojen mukaan kolme käytön perusteella yleisintä huumausainetta Suomessa tällä hetkellä ovat kannabis, huumaavat lääkkeet ja amfetamiini (Poliisi 2013). Tämän voi sanoa pitävän paikkaansa myös nuorten keskuudessa. Väitettä tukee muun muassa Stakesin vuonna 2004 teettämä tutkimus, jonka mukaan nämä huumausaineet ovat yleisimpien huumausaineiden listalla nuorten keskuudessa (Koski 2012, 18).

2.3.1 Kannabis

Kannabistuote on ruohokasvista saatava huumausaine, josta on voitu eristää 61 huumaavaa ainesosaa. Kannabisuutetta on kolmea tyyppiä: marihuanaa, hasista ja kannabisöljyä. Marihuana kuivatetaan ruohokasvin varsista ja lehdistä. Se on ulkonäöltään vihertävää, kellertävää tai ruskeaa rouhetta. Hasis valmistetaan kasvin hede- tai emikunnoista erittyvästä pihkamaisesta nesteestä. Sitä tavataan yleensä paloina, levyinä tai

jauheena, jotka ovat väriltään tummanruskeita. Kannabisöljy on kasvin öljymäistä uutetta. Yleisimmin sitä käytetään polttamalla, mutta sitä myös juodaan ja syödään. (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2008, 73.) Kannabis on Euroopan yleisin huumausaine. Katunimiä kannabiksella on useita. Yleisin on "pilvi", mutta myös "paukku", "tötösy", "hasa", ja "skitsoheinä" ovat tunnettuja. Pieksämäen alueella olen kuullut käytettävän myös nimityksiä "savut", "hatsit", "myssyt" ja "budi". Kannabista käytetään ja on käytetty myös lääkeaineena lievittämään kipuja ja kouristuksia sekä rauhoittamaan. Kannabiksen merkittävin päihdyttävä aine on tetrahydrocannabinoli – THC. (Havio ym. 2009, 84–85.)

Kannabiksen vaikutukset ovat yksilökohtaisia ja riippuvat käyttötavasta ja ainepitoisuudesta. Kannabis lamaannuttaa keskushermostoa ja aiheuttaa mielihyvätunnetta. Muutokset oman itsensä kokemisessa, vainoharhat ja kiihotustilat ovat myös yleisiä. Kannabiksen haittavaikutuksena ovat muun muassa verensokerin lasku, koordinaatio- ja reaktiokyvyn heikkeneminen sekä ajan, paikan ja nopeuden arviointikyvyn heikkeneminen. Polttaessa vaikutukset alkavat muutaman minuutin jälkeen ja kestävät muutamia tunteja. Kannabispäihtymys aiheuttaa myös hilpeyttä, ulospäin suuntautuneisuutta, puheliaisuutta ja aktiivisuutta. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 73–74.)

2.3.2 Amfetamiini ja ekstaasi

Amfetamiinia on kannabiksen tavoin käytetty ja käytetään vieläkin Keski- ja Etelä-Euroopan maissa sekä USA:ssa lääkeaineena. Suomessa sitä käytettiin vuoteen 1968 asti masennus ja laihdutuslääkkeenä. Amfetamiinia valmistetaan kemiallisin menetelmin niin kapsleiksi, tableteiksi, jauheeksi kuin liuokseksikin. Sitä voidaan nauttia suonen sisäisesti. Amfetamiinilla on myös oma slangisanastonsa ja siitä voi kuulla käytettävän muun muassa nimitystä "piri", "blomsteri", "spiidi", "vauhti" taikka "pirna". Pieksämäellä olen myös kuullut käytettävän nimityksiä "nopee", "nopsa" ja "viivat". Amfetamiiniin voi kehittyä nopeastikin voimakas niin psyykinen kuin fyysinen riippuvuus. Sietokyky kasvaa nopeasti, jonka seurauksena annokset saattavat nousta käytön jatkussa. (Havio ym. 2009, 85.) Amfetamiinin lisäksi katukaupassa on saatavana metamfetamiinia. Metamfetamiini eli "ice" on kidemäistä jauhetta ja sitä käytetään joko hengittämällä tai suonensisäisesti. Suomessa käyttö on kasvussa. Myös ekstaasi, "esso" on syn-

teettinen amfetamiinjohdannainen huume. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 75.) Ekstaasia esiintyy niin kapsuleina, pulvereina ja pillereinä kuin nestemäisessäkin muodossa. Sitä nautitaan amfetamiinin tavoin syömällä, suonensisäisesti tai nuuskaamalla. Se aiheuttaa käyttäjälle muun muassa hyvänolon tunnetta, sosiaalisen ja läheisyyden tunnetta sekä itsevarmuutta. Suurimmat haittavaikutukset syntyvät aineen vaikutukset yksilön serotoniinin säätelyyn ylikierroksilla käymisestä, josta muun muassa seuraa masennusta ja väsymystä. Ruokahaluttomuus, lämmönsäätelyn häiriöt ja liikehäiriöt sekä lihaskrampit ovat myös yleisiä ei toivottuja vaikutuksia. (Päihdelinkki 2014.)

Amfetamiini puolestaan aiheuttaa välittömästi hikoilua, rytmihäiriöitä ja pulssin kiihtymistä. Sillä on myös kiihottava vaikutus, jota yleensä seuraavat pelkotilat, masennus, unettomuus, ruokahaluttomuus ja aistiharhat. Kiihotusta seuranneet oireet ovat yleisiä jatkuvassa käytössä. (Havio ym. 2009, 85.) Vähät määrät ainetta aiheuttavat euforiaa, unentarpeen vähenemistä, levottomuutta ja pulssin sekä hengityksen tiheytymistä. Isot annokset puolestaan lisäävät käyttäjän itsevarmuutta, voimantunnetta, mutta myös aggressiivisuutta ilmenee usein. Paniikkioireet ja psykoottiset oireetkin ovat hyvin mahdollisia. Amfetamiinin käyttäjän käytös voi olla aggressiivista ja arvaamatonta. Toistuvat suuret käyttömäärät aiheuttavat psykoottisia oireita. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 75.)

2.3.3 Huumaavat lääkeaineet

PKV -lääkkeet, eli pääasiassa keskushermostoon vaikuttavat lääkkeet, jotka ovat tarkoitettu ahdistuneisuuden, kivun ja unihäiriöiden hoitoon, ovat usein väärinkäytön kohteena. Vahvimmat näistä lääkkeistä on lueteltu huumaaviksi lääkeaineiksi. Lääkkeiden väärinkäyttöä ilmenee, vaikka määräyskäytäntöjä on tiukennettu. Lääkkeet aiheuttavat helposti riippuvuutta. Mikäli elimistö sopeutuu lääkkeen vaikutuksiin, eli toleranssi nousee, joudutaan tällöin annosmäärää nostamaan tarvittavan tehon saamiseksi. Lääkettä lopettaessa ilmenee helposti niin fyysisiä kuin psyykkisiäkin vieroitusoireita. Toleranssin ja riippuvuuden synnyssä on yhteys. (Seppä & Heinälä 2012, 61–62.)

Huumausaineeksi luokiteltavia vahvoja kipulääkkeitä ovat morfiini, fentanyyli, oksikodoni sekä metadoni. Metadonia tosin käytetään myös opioidivieroitushoidossa ja kor-

vaushoidossa. PKV -lääkkeiksi luokiteltuja kipulääkkeitä ovat muun muassa buprenorfiini ja tramadoli. (Seppä & Heinälä 2012, 62.) Buprenorfiini ja tramadoli ovat synteettisiä lääkeaineita. Yleistyneessä käytössä oleva Subutex on buprenorfiinia sisältävä lääkevalmiste (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 81). Puolestaan yleisimmät väärin käytetyt unilääkkeet ovat Bentsodiatsepiinin pitkä ja lyhytvaikutteiset unilääkkeet. (Havio, Inkinen & Partanen 2009, 80). Bentsodiatsepiini aiheuttaa riippuvuutta pitkäaikaiskäytössä. Sitä käytetään muun muassa ahdistuneisuuden, jännitysoireiden ja epilepsian hoitoon. Se auttaa myös rentoutumiseen ja nukahtamiseen. Sitä käytetään lähinnä sen keskushermosto vaikutuksen takia. (Seppä & Heinälä 2012, 62.)

3 NUORISOKULTTUURI

Nuoruutta pidetään siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen. Ajanjaksona sen voidaan katsoa kestävän nykyisin jopa pari vuosikymmentä. Nuoruuden aikakautena yksilö kehittyy fyysisesti aikuiseksi, itsenäistyy omasta lapsuuden perheestään, oppii keskeiset yhteisössä tarvittavat taidot ja valmiudet, etsii ja valitsee myöhemmät aikuisuuden roolit ja positiot ja muodostaa käsitystä omasta minäkuvastaan näiden pohjalta. Nuoruusiän kehitys on hyvin monitasoista. Sitä ohjaavat monet psykologiset, biologiset ja sosiaaliset sekä yhteiskunnalliset tekijät. Nuori käy läpi monia rooli muutoksia, joita pohjaa irtaantuminen lapsuuden perheestä ja itsenäistyminen. Roolit muodostuvat erilaisista koulutukseen, elämäntapaan ja ihmissuhteisiin liittyvistä valinnoista. (Nurmi 1995, 256.) Nuori ei kuitenkaan kehityksensä kanssa ole vain oman fyysisen kasvunsa tai sosiaalisten tekijöiden armoilla, vaan ohjaa yhä enenevässä määrin omaa kehitystään. Niin toveripiiriin ja läheisten ihmissuhteiden valinnalla kuin myös harrastusten ja koulutuksen valinnoilla nuori määrittää suuntaa elämälleen. (Nurmi ym. 2010, 124.) Suuntaa määrittävät tekijät ovat näin ollen hyvin paljon kiinni nuoren sosiaalisista konteksteista.

Nuoruutta on kuvattu kriisien ja myllerryksen aikana, jollaisena se näyttäytyykin monen aikuisen silmissä. Kuitenkin nuorisokulttuurit uusiutuvat ja aikuisten oma-ajattelu muuttuu ajan saatossa. Tutkimusten valossa voidaan todeta, että valtaosa nuorista ei kuitenkaan käy läpi mitään erityistä kriisiä ja kehitys on jatkuvaa sekä asteittaista. Nuoruus on haavoittuvaa aikaa, joka näkyy muun muassa ongelmakäyttäytymisenä, mutta se koskettaa vain murto-osaa nuorista. (Nurmi ym. 2010, 124.) Nuoruuden voidaan katsoa olevan paitsi mahdollisuuksien, mutta myös haavoittuvaisuuden aikaa. Osalla nuorista kasaantuu nuoruuden aikakautena ongelmia, jotka purkautuvat häiriökäyttäytymisenä tai henkisenä pahoinvointina. Nuorten tunneperäisiä ongelmia kutsutaan sangen vakiintuneesti sisäänpäin suuntautuviksi ongelmiksi, jonka avulla tunneperäiset ongelmat pyritään erottamaan erilaisista käytöshäiriöistä ja epäsosiaalisuudesta. Vakavia tunneperäisiä ongelmia on arvioitu olevan noin 7–10 prosentilla nuorista. Tavallisimmat mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat masennus ja ahdistuneisuus. Tyttöillä ilmenee masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta poikia enemmän. Ero tyttöjen ja poikien välillä jatkuu myös aikuisiällä. Nuorten mielenterveysongelmin takana on usein kasaantuneet kielteiset elämäntapahtumat ja perheongelmat. Nuoren mielenterveysongelmiin liittyy myös

vahvasti ikätoverisuhteet. On kuitenkin hyvä alleviivata että valtaosa ihmisistä kokee masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta jossakin elämän vaiheessa. (Nurmi ym. 2010, 150–151.)

Kuten mainittu, nuoria ihmisiä pidetään haavoittuvaisina. Nuorisoryhmiä, joita pidetään eritoten haavoittuvaisena, katsotaan pääsääntöisesti olevan nuorisorikollisia, laitosenno-ria, koulupudokkaita, sosiaalisista ja koulutuksellisista ongelmista kärsiviä nuoria ja nuoria, jotka elävät huonoissa asuin- tai perheympäristöissä. Myös nuoria, jotka elävät valtion huostassa pidetään riskiryhmänä huumausaineiden käyttöä ajatellen. Mitä syvemmin kyseisiin kategorioihin nuoren katsotaan kuuluvan, sitä suuremmaksi riski katsotaan. Tämä on kansainvälinen tulkinta. Haasteeksi nousevat kuitenkin maakohtaisuus ja niiden omat määritelmät siitä, milloin nuori kuuluu kyseisiin ryhmiin. Kun mietitään nuorten haavoittuvaisuutta, on kuitenkin hyvä muistaa ja alleviivata, että nuoren oleilu tietyissä riskiryhmissä ei automaattiset aiheuta sitä, että ryhmän yksilö on aina linkitty-nyt ryhmän suosimaan käytökseen, kuten esimerkiksi huumausaineiden käyttöön tai siihen liittyviin ongelmiin. Siihen vaikuttaa paljon myös yksilön psykososiaaliset, per-sonalliset ja geneettiset riskitekijät. Tässä tapauksessa edellä mainittu kategorisointi antaa lähinnä osviittaa siihen, koska huolen kannattaa nuoren kohdalla herätä. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addictions 2008, 9, 31.) Yleistäminen saattaa leimata nuorta turhaan.

3.1 Huumausaineet ja nuorisokulttuuri

Nuoruus on ihmiselämän tärkeimpiä kehitysvaiheita. Siihen kietoutuvat itsenäistyminen, vastuuseen kasvaminen, oman identiteetin löytyminen ja oman paikkansa löytäminen yhteiskunnassa. Omien mielipiteiden, kavereiden lähentyminen, vanhemmista irtaantuminen ja oman tyylin löytyminen liittyvät tähän oleellisesti, kuten myös hyväksynnän haku ja tietynlaiset omien rajojen kokeilut. Näin ollen päihteet kuuluvat myös yhä useimmin nuorten kehitysvaiheeseen. Niiden vaikutuksesta ja kokeilusta haetaan hauskuutta, sosiaalista turvaa, jännitystä sekä tietynlaista kannattelijaa arjen haasteisiin. Hyväksytyksi tuleminen on tärkeää ja siksi esimerkiksi päihteistä kieltäytyminen voi ryhmässä olla vaikeaa. Päihteiden käyttö on usein satunnaista kokeilua, mutta nuorten keskuudessa vallitseva käyttökulttuuri on muokkaantunut viimevuosina päihteitä salli-

vammaksi ja niitä käytetään paljon. (Koski 2012, 10–11.) Valtapäihteenä edelleen nuorten keskuudessa on edelleen yleensä alkoholi (Seppälä & Mikkola 2004, 48).

Keskeisimpiä tekijöitä nuorten päihteidenkäytön taustalla ovat nuorten ikätoverit sekä ystävät. Mikäli nuoren kaverit tai ystävät käyttävät päihteitä on nuorella riski samanlaiseen käyttäytymiseen. Tähän katsotaan vaikuttavan ryhmän normit, ryhmäpaineet sekä se, että nuoret ottavat mallia toisistaan. Myös päihdemyönteisissä ryhmissä usein päihteiden, kuten huumausaineiden saatavuus on helpompaa. Voi kuitenkin olla, että päihteitä käyttävät nuoret hakeutuvat samanlaisten nuorten pariin kuin vaikuttavat toisiinsa. (Nurmi ym. 2010, 155.)

Nuoret käyttävät usein huumausaineita erilaisissa, ihan tavallisissa juhlimisympäristöissä. Huumausaineet toimivat osittain eräänlaisena erottautumisen symboleina nuoriso- ja juhlimiskulttuureissa, joissa tahdotaan erottua vallitsevasta juhlimiskulttuurista. On huomioitava, että yksittäisillä huumausaineilla on omia symbolisia merkityksiä erilaisissa käyttäjä piireissä. (Seppälä & Mikkola 2004, 6.) Myös paikallinen huumeidenkäyttö, omassa kulttuurisessa luokassaan on sidoksissa osakulttuuriin. Se näyttyy muun muassa viihdekäyttöä tarkastellessa. Jos paikalliseen kulttuuriin voidaan kytkeä viihdekäytön yleisyys, näkyy se varsinkin alaikäisten nuorten päihdekäytössä, sillä he saattavat nauttia herkemmin esimerkiksi kannabista ulkotiloissa ja kotibileissä, muun muassa siitä syystä, etteivät vielä pääse paikkakunnan baareihin. (Seppälä & Mikkola 2004, 54.)

3.2 Nuorten ikätoverien merkitys

Ikätoverien merkitys korostuu nuoruuden kuluessa. On osoitettu, että nuoret valitsevat itselleen kaltaisiaan kavereita ja ystäviä. (Nurmi ym. 2010, 130.) Valtaosa nuorista kuuluvat johonkin ryhmään tai heillä on ainakin yksi ystävä. Mikäli nuorella on yksi hyvä ystävä, kutsutaan heidän välistä suhdetta dyadiksi. Klikiksi puolestaan kutsutaan nuorten muodostamaa ikätovereista koostuvaa ryhmää. Näitä ovat esimerkiksi harrastusryhmät ja koululuokat. Joukkioksi kutsutaan klikkiä vähemmän kiinteämpää ryhmää, jossa nuori ei edes välttämättä tunne kaikkia joukkion jäseniä. Nuorten erilaisten ryhmien muodostamista erottavat useat tekijät, mutta yksi niistä on pysyvyys. Nuoruudessa oikeastaan mitkään sosiaaliset ryhmät eivät ole pysyviä. Nuoret siirtyvät ryhmistä toisiin tai

kuuluvat moneen ryhmään saman aikaisesti. On kuitenkin todettu, että vaikka jäsenet ryhmissä vaihtuisivatkin pysyvät ryhmät jokseenkin samankaltaisina. Esimerkiksi, jos ryhmässä esiintyy paljon epäsosiaalisuutta, houkuttelee se epäsosiaalisia nuoria. (Nurmi ym. 2010, 148–149.) Toveriryhmät eroavat hieman sukupuolen mukaan. Tyttöjen muodostamat ryhmät ovat usein kiinteämpiä ja pysyvämpiä kuin poikien ja tytöt solmivat ystävyysuhteita poikia nopeammin. (Nurmi ym. 2010, 149.) Tyttöjen identiteetin kehityksessä sosiaalisten suhteiden valinnat ovat tärkeämmässä roolissa kuin poikien (Nurmi 1995, 263).

Kaikkiaan voidaan sanoa, että samassa ryhmässä aikaansa viettävät nuoret ovat samankaltaisia monessakin suhteessa. Yhdistäviä tekijöitä voivat olla muun muassa ikä, sukupuoli ja käyttäytymispiirteet. Ryhmän samankaltaisuutta luo esimerkiksi ryhmän sisäiset normit ja painostus niiden noudattamiseen. Ryhmän normit vaikuttavat erityisen voimakkaasti nuoriin, joiden arvot ja ajattelu ei ole vielä niin vakiintuneita kuin aikuisilla. Ikätoverit toimivat mallina toisilleen. Ikätoverit voivat vaikuttaa hyvinkin vahvasti toistensa käyttäytymiseen ja ratkaisuihin. He tarjoavat toisilleen myös mahdollisuuksia niin hyvässä kuin pahassa, kuten positiivisessa sosiaalisessa käyttäytymisessä, mutta negatiivisessa mielessä esimerkiksi huumeidenkäytössä. On kuitenkin muistettava, että nuoret hakeutuvat myös tarkoituksella tiettyihin ryhmiin. (Nurmi ym. 2010, 149.)

Ystävä- ja tuttavapiirit luovat siis myös normistoa osakulttuurille. Nekin voivat toki olla sidoksissa useampaan kuin yhteen kulttuuriseen normistoon. Normit konkretisoituvat esimerkiksi ystävien huolenpidossa. On nähtävissä, että päihteiden käytön hallintaan liittyy selkeästi se millaisissa piireissä käyttäjä liikkuu. Esimerkiksi, jos nuori omaa myös sellaisen ystäväpiirin, jossa huumausaineita ei käytetä, voi se selkeästi olla suojaava tekijä sille, ettei nuori ajaudu huumausaineiden ongelmalliseen käyttöön. (Seppälä & Mikkola 2004, 50.)

4 ASEENTEET JA HUUMAUSAINEPOLITIIKKA

Vuonna 2007, 75 % suomalaisista arvioi, että huumausaineiden käyttö on vakava tai erittäin vakava ongelma. Luku on laskenut tasaiseen tahtiin vuodesta 2001, jolloin vastaavasti 90 % vastaajista oli tätä mieltä. Vuosituhannen vaihteen luvut kertovat käytön nopeasta lisääntymisestä 1990-luvun lopulla. Arvioiden lievenemiseen katsotaan vaikuttaneen sen, että väestö on alkanut tottua huumeiden läsnä oloon, kun käytön ja haittojen kasvu on ollut pysähtynyt sekä huumausainetilanne on vakiintunut. Kehitystä vahvistaa myös se, että 2000-luvun alussa esimerkiksi kannabiksen kokeilun riskejä piti vähäisenä 30 % aikuisista, kun vuonna 2010-luku oli jo 40 %. Vähäisenä riskejä piti 25–34 vuotiaista 65 %. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2012, 30.)

4.1 Huumausaineiden kriminalisointi

Lähes kaikkialla maailmalla on käytetty päihteitä viihteellisessä ja nautinnollisessa mielessä kautta aikojen. Niiden on katsottu antavan ihmiselle mahdollisuuden sosiaaliseen helpottumiseen ja rentoutumiseen. (Salasuo 2004, 13.) Huumausaineista on tullut ongelma kuitenkin vasta 1900-luvulla. Niin kauan, kun huumausaineet eivät olleet kriminalisoituja, sääteli niiden käyttöä yhteiskunnalliset normit. Sosiaalisen kontrollin rikoi lainsäädännön mukaan tuominen. Huumausaineiden kriminalisoinnin myötä käyttäjistä tuli rikollisia ja he ajautuivat yhteiskunnan ulkopuolelle. Ennen kriminalisointia käyttäjät saattoivat olla hyvinkin mukana työelämässä ja ylipäänsä yhteiskunnassa. Seuraukset eivät olleet haluttuja. Sen sijaan, että käyttö olisi vähentynyt, tuli huumerikollisuudesta erittäin kannattava teollisuudenala. Rikolliset ovat vaurastumisensa seurauksena onnistuneet levittäytymään jakeluverkostoineen kaikkialle ja tuottamaan entistäkin vaarallisempia ja koukuttavampia synteettisiä huumausaineita. On loogista, että huumerikollisuuden kannalta on parempi, mitä koukuttavammaksi aine saadaan, sillä sitä kannattavampaa sen levittäminen on. Käyttäjä tarvitsee ainetta tällöin enemmän ja on valmis maksamaan siitä. (Hämeen-Anttila 2013, 218–219.) Huumausaineiden kriminalisointi on kasvattanut huumeiden myyntihintoja paljon, joka tukee kyseisen teollisuudenalan kannattavuutta. Korkea myyntihinta ja aineiden suurempi koukuttavuus ovat

osa syynä siihen, miksi huumausaineista johtuva syrjäytyminen ja rikoksiin ajautuminen ovat modernin maailman ongelmia. (Hämeen-Anttila 2013, 221.)

Muutos laittomista aineista lailliseksi ei ole aivan yksioikoista. Miksi yhteiskunnalla on oikeus kieltää kohtuukäyttäjää nauttimasta jotain huumausainetta, mikäli hän ei syyllisty mihinkään rikolliseen? Usein katsotaan, että kaikki käyttö aiheuttaa vääjäämätöntä riippuvuutta ja annoskoon kasvamista. Tätä ei kuitenkaan pystytä tieteellisesti todistamaan. Myös huumausaine historia osoittaa toisin. Monien miedomprien huumausaineiden, kuten esimerkiksi kannabiksen kohdalla on vaikea osoittaa sen aiheuttavan suurempia terveyshaittoja kuin kahvilla, alkoholilla, tupakalla tai sokerilla on ihmiseen. Huumausainekeskusteluissa nostetaan esille usein myös niin sanottu porttiteoria. Porttiteorian mukaan heikommat aineet johtavat aina vahvempiin. Myöskään niissä yhteiskunnissa, jossa huumeiden sosiaalinen käyttö on sallittua, ei porttiteorian toteutumista voida puoltaa. (Hämeen-Anttila 2013, 219–220.) Tästä esimerkkinä Hollanti.

Kriminalisoinnin ohella suurimmat muutokset huumausainekulttuurissa on nähtävissä sen alakulttuurien synnyssä. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa esille tuotu viihdekäyttö on näyttäytyvä siinä. Niin Yhdysvalloissa, Euroopassa ja Suomessakin opiskelijapiireissä, nuorten aikuisten joukossa, mietojen huumeiden käyttö on suhteellisen yleistä eikä se aja käyttäjää sosiaaliseen eristykseen, vaikka yhteiskunnassa itsessään huumausaineiden käyttö on sosiaalisesti leimaavaa. Kriminalisointi ajaa käyttäjät muodostamaan omat verkostonsa ja olemaan itse yhteydessä rikolliseen maailmaan, mikä puolestaan ajaa heitä kauemmas muusta yhteiskunnasta. (Hämeen-Anttila 2013, 221.)

Historian kulkua ei voida kuitenkaan kääntää. On ehkä ollut huono idea kriminalisoida huumausaineet (Hämeen-Anttila 2013, 220). Sillä on mahdollista, että erittäin vakavasi koukuttavia ja selkeästi terveydelle vaarallisia synteettisiä huumausaineita ei esimerkiksi olisi keksitty yhtä paljon tai ne eivät olisi levinneet yhtä rajulla vauhdilla kuin viime vuosisadan aikana on käynyt. Vaikka huumeet, esimerkiksi osa miedoimmista huumausaineista, nyt vapautettaisiin, ei se tarkoita automaattisesti sitä, että sosiaalinen kontrolli ja kohtuukäyttökulttuuri syntyisi silloinkaan (Hämeen-Anttila 2013, 220).

YK:n vuonna 1961 voimaan tullut huumausainesopimus kieltää muun muassa kannabiksen käytön (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014a.). Joissakin maissa sen pienien

määrien hallussa pito tai käyttö ovat sallittuja, kuten esimerkiksi Hollannissa. Suomessa huumeiden käyttö määritettiin rikokseksi vasta vuonna 1966, mutta huumausaineiden valmistus ja kauppaaminen oli kielletty huumausainelaisissa jo vuonna 1956 (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014a.). Viimeisimpänä kannabiksen laillistusta on yritetty Coloradon osavaltiossa Yhdysvalloissa. Siellä kannabiksen käyttö, myynti ja kasvatusta ovat nyt sallittuja (Helsingin Sanomat 2014). On kuitenkin liian aikaista sanoa, kuinka se on onnistunut. Varmaksi voidaan kuitenkin todeta, että huumausaineiden kriminalisointi on luonut erittäin tuottoisat pimeät markkinat, aivan kuten kävi kieltolain aikaan alkoholin suhteen muun muassa Suomessa ja Yhdysvalloissa (Hämeen-Anttila 2013, 220).

4.2 Vallitsevat asenteet Suomen huumausainepolitiikkaa koskien

Huumeiden käyttäjien keskuudessa katsotaan vallitsevan hyvin kielteinen käsitys Suomen huumeainepolitiikasta kaikilla sen tasoilla, koskien myös virkamiestyötä. Huumausaineiden käyttöä ei hyväksytä, joten kielteinen asenne politiikkaa kohtaan saattaa osittain johtua ryhmäidentiteetistä, jossa määritellään mitä halutaan olla ja mitä ei. Mihin kuulutaan, mihin ei. (Seppälä & Mikkola 2004, 6.) Tämä lienee ymmärrettävää, sillä tuskin satunnainen viihdekäyttäjä tahtoo lukea itseään huumeiden ongelmakäyttäjäksi ja rikollisen toiminnan harrastajaksi. Huumausaineiden käyttäjien katsotaan myös usein tahtovan erottua suomalaisesta alkoholi kulttuurista (Seppälä & Mikkola 2004, 6).

Mikäli huumeilmiöitä halutaan ymmärtää, huumeiden aiheuttamia yksilötasoisia ongelmia ja käytöstä aiheutuvia yhteiskunnallisia kustannuksia ja haittoja hoitaa ja ehkäistää, tarkoittaa se sitä, että on välttämätöntä tuottaa uudenlaista käsittelyä ja määrittelyä huumausaineilmiöiden tiimoilta. Päihteiden kanssa työskentelevien ammattilaisten on myös jatkuvasti päivitettävä omaa tietoaan. Huumekulttuurien ja niiden merkitysmailmojen tutkiminen on olennainen osa tätä prosessia. Se antaa paremman pohjan niin poliittisen, terveydenhuollollisen kuin ihmisoikeudellisen lähestymistavan kehittämiseen. (Salasuo 2004, 46.)

4.3 Nuorten hyvinvointi nousee esille hallitusohjelmassa

Pääministeri Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelma nosti eritoten esille lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvät asiat. Yksi kolmesta hallitusohjelmaan kirjatusta politiikkaohjelmasta koski lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Kyseinen politiikkaohjelma tuki nuorisolainmukaisesti vuoden 2007 loppuun mennessä eri hallintoalat ylittävän lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman luomista, sisälsi valtakunnalliset tavoitteet nuorisopolitiikalle ja antoi suuntaa läänien ja kuntien nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle (Opetusministeriö 2007, 6). Hallitusohjelmassa oli erikseen terveydenedistämisen politiikkaohjelma, joka painotti myös osaltaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä (Opetusministeriö 2007, 62). Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen näkyi tuolloin selkeästi myös silloisissa sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuissa. Syksyllä 2006 sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi opiskeluterveydenhuolto -oppaan, jonka oli tarkoitus vastata silloisiin terveydenhuollon haasteisiin. Oppas sisälsi tietoa opiskeluterveydenhuollon tavoitteista, tehtävistä ja keskeisestä sisällöstä. Oppaassa mainitaan muun muassa, että opiskelijoiden kohdalla jo olemassa olevia ja tulevia terveyseroja voitaisiin vähentää kehittämällä opiskelijaterveydenhuoltoa erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa. Oppaassa annettiin esimerkiksi ohjeistusta toisen asteen oppilaitosten terveydenhuollon henkilöstöresurssista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 15.)

Kansanterveislain mukaan yksi kunnan tehtävä on ylläpitää opiskelijaterveydenhuoltoa myös ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille. Huollon tulee edistää opiskelijan fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia ja näin ollen koko opiskeluyhteisön hyvinvointia. Opiskelijanhuollon tärkeä tehtävä ammatillisissa oppilaitoksissa on rohkaista opiskelijoiden osallisuutta ja ehkäistä nuorten syrjäytymistä ja opiskelujen keskeytymistä. Oppilaitoksia kehoitettiin tuolloin laatimaan hyvinvointi suunnitelma, jossa olisi asetettu tavoitteita yhteisön hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden kehittämiselle ja seuraamiselle. Koulu-terveyskyselyn laajentaminen ammatillisiin oppilaitoksiin katsottiin tukevan hyvinvointisuunnitelman tekemistä ja tukevan niiden terveyden edistämistyötä. (Pietikäinen ym. 2007, 34.)

Kouluterveyskyselyn alkuaikoina kyselyä teetettiin myös ammatillisten oppilaitosten 2. vuoden opiskelijoille. Vuodesta 2001 alkaen kyselyä ei kuitenkaan enää aktiivisesti

tarjottu tehtäväksi ammatillisiin oppilaitoksiin. (Pietikäinen ym. 2007, 8.) Uusi aktivoituminen tapahtui osittain Matti Vanhasen toisen hallituksen hallitusohjelman myötä. Kouluterveyskyselyn teettäminen ammatillisillakin oppilaitoksilla katsottiin olevan hyvä ratkaisu saada ajantasaista tietoa oppilaiden hyvinvoinnin kehittämiseen (Pietikäinen ym. 2007, 8). Tärkeä rooli Kouluterveyskyselyn teettämiseksi uudestaan ammatillisissa oppilaitoksissakin oli myös Kainuun maakunta-yhtymällä ja Oulun kaupungilla, jotka toteuttivat vuonna 2007 kyseinen Kouluterveyskyselyn omilla alueillaan. He toimivat kyselyn niin sanottuna pilottialueena. Tulosten arvioinnissa ei voitu hyödyntää aikaisemmin teetätettyjen kyselyjen tuloksia, koska silloin niihin vastasivat vain 2. vuoden opiskelijat. Oulun kaupunki otti Stakesiin (Nykyinen terveyden- ja hyvinvoinnin laitos) yhteyttä kyselyn teettämisen tiimoilta TEROKA -hankkeen (Sosioekonomisten terveyserojen kaventaminen Suomessa) tiimoilta ja Kainuu TEJO -hankkeen (Terveyden edistämisen paikalliset rakenteet ja johtaminen) kautta. (Pietikäinen ym. 2007, 8.)

4.4 Suomen huumausainepolitiikan päälinjat tällä hetkellä

Suomen huumausainepolitiikka perustuu vahvasti kansalliseen lainsäädäntöön, yleisiin yhteiskuntapoliittisiin toimiin ja kansainvälisiin sopimuksiin. Näillä kaikilla on tarkoitus ehkäistä huumausaineiden kysyntää ja tarjontaa, saattaa huumeongelmasta kärsivät ajoissa hoitoon, vähentää huumausaineista johtuvia haittoja sekä saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen laittomaan toimintaan syyllistyneet. Suomi toteuttaa huumausainepolitiikassaan Yhdistyneiden Kansakuntien huumausaineiden vastaisia sopimuksia ja Euroopan unionin huumausainestrategiaa vuosille 2005–2012. Suomessa huumausainepolitiikan koordinaatiovastuu on sosiaali- ja terveysministeriöllä. Maamme huumausainepolitiikan peruslinja ei ole juurikaan viimeaikoina muuttunut. Valvonta on tosin kiristynyt muun muassa muuntohuumeisiin liittyvän lainsäädännön seurauksena. Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa kansallista huumausainepoliittista koordinaatioryhmää. Kyseisessä ryhmässä on edustettuina niin sisäasiainministeriö, Poliisihallitus, oikeusministeriö, Tulli, opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Valtakunnansyyttäjävirosto, valtiovarainministeriö, ulkoasiainministeriö, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos kuin Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. Koordinaatioryhmä käsittelee muun muassa uusia tutkimustuloksia sekä lainsäädäntömuutoksia ja tekee aloitteita uusille toimenpiteille. (Varjonen, Tanhua & Forsell 2014, 13.)

Vuoden 2011 nimetyn Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa on sitouduttu (Varjonen ym. 2014, 15):

- tehostamaan toimenpiteitä kokoväestön, erityisesti nuorten ja lasten suojelemiseksi alkoholin, huumausaineiden, rahapelien ja tupakan aiheuttamilta haitoilta
- tekemään toimenpideohjelmaa vähentämään huumausaineiden käyttöä ja sen aiheuttamia haittoja
- huumausainelainsäädännön kehittämistarpeiden arviointia
- lisäämään matalan kynnyksen palveluja, terveysneuvontaa ja etsivää työtä päihdeikäyttäjille
- tehostamaan poliisien tekemää hoitoonohjausta
- lisäämään mahdollisuuksia vankeuden aikaiseen päihdeongelmien hoitoon

Toimenpideohjelmaa huumausaineiden käytön ja sen aiheuttamien haittojen vähentämiseksi tuli hyväksytyksi elokuussa 2012. Ohjelmaa koostuu viidestä eri osa-alueesta. (Varjonen ym. 2014, 15.)

1. Ehkäisevä päihdetyö ja varhainen puutuminen
2. Huumausaine rikollisuuden torjunta
3. Huumausainehaittojen ehkäisy ja hoito
4. EU:n huumausainepolitiikka ja kansainvälinen yhteistyö
5. Huumausaineongelmaa koskeva tiedonkeruu ja tutkimus

4.5 Lainsäädäntöä huumausaineita koskien

Huumausainelaki (373/2008) yleiskieltää huumeiden käytön muihin, kuin lääkinnällisiin ja tieteellisiin tarkoituksiin tai huumausainerikosten ehkäisemistä ja tulkintaa edistäviin tarkoituksiin. Lain 5§:n mukaan muun muassa huumausaineen tuotanto, valmistus, vienti ja tuonti, kuljetus, jakelu, kauppa, käsittely ja hallussapito on kielletty. (Huumausainelaki 2008.) Itse huumausainerikoksista määrätään Rikoslain (39/1889) 50. luvussa, jonka muutoksella (1304/1993) huumausainerikokset jaetaan huumausainerikokseen, huumausaineen valmisteluun taikka sen edistämiseen sekä törkeään huumausainerikokseen. Tuomiot vaihtelevat rikoksen vakavuuden perusteella aina vuodesta – kymmeneen vuoteen. Huumausaineen käyttörikoksesta tuomio on maksimissaan puolivuotta vankeutta rikoslain (654/2001) muutoksen mukaan. (Rikoslaki 1889.) Yleisesti

ottaen huumausaineiden hankinta, käyttö ja tarjonta on poikkeavassa asemassa muuhun rikolliseksi määriteltävään toimintaan verrattessa. Tämä näkyy eritoten huumausainerikoksista annettavissa tuomioissa, jotka ovat hyvin ankaria muuhun lainkäyttöön verrattaessa (Salasuo 2004, 29). Tämä selittää osaltaan yhteiskunnan kielteistä asennetta huumausaineita kohtaan.

Ennalta ehkäisevä päihdetyö on lakisääteistä toimintaa ja erittäin keskeisessä roolissa huumausainepolitiikassa itse huumausainelain rinnalla. Ennalta ehkäisevää päihdetyön lainsäädännöllinen pohja on perustuslaissa (731/1999), hyvinvointioikeuksissa, jotka turvaavat ihmisen elämän perusedellytykset. Ennalta ehkäisevässä työssä pyritään ehkäisemään päihteiden käytöstä mahdollisesti seuraavia haittoja ja riskejä, jotka saattavat rajoittaa ihmisten perusoikeuksien toteutumista, kuten toimeentulon ja huolenpidon saantia. (Perustuslaki 1999.) Ennalta ehkäisevää päihdetyötä määrittää myös päihdehuoltolaki, alkoholilaki ja lastensuojelulaki. Itse päihdelainsäädäntö koostuu pääsääntöisesti alkoholilaista, huumausainelaista, tupakkalaista, päihdehuoltolaista ja mielenterveyslaista sekä lastensuojelulaista. (Seppä 2003, 83–86).

Päihdehuoltolain (41/1986) 1§ ja 3§ mukaan tavoitteena on vähentää ja ehkäistä päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä moninaisia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja. Itse päihdehuollolla pyritään edistämään ongelmakäyttäjien ja heidän läheistensä turvallisuutta ja toimintakykyä. Laki velvoittaa viranomaisia yhteistyöhön. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin tukeudutaan ensisijaisesti. (Päihdehuoltolaki 1986.). Raittiustyölaki (828/1982) määrittää, että päihdetyön tarkoituksena on totuttaa kansalaiset terveisiin elämäntapoihin ohjaamalla heitä välttämään päihteiden käyttöä. Se myös ohjeistaa kuntaa tekemään päihteiden käyttöä ehkäisevää työtä nuorten kanssa. (Raittiustyölaki 1982.)

Lastensuojelulain (417/2007) 1§ ja 3a§ mukaan sen tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja turvalliseen kasvu-ympäristöön. Ehkäisevällä lastensuojelutyöllä pyritään edistämään ja turvaamaan lapsen kehitystä, hyvinvointia ja kasvua. (Lastensuojelulaki 2007.) Nuorisolain (76/2006) 1§ mukaan nuorten itsenäistymistä ja kasvua on edistettävä kuin myös nuorten aktiivista kansalaisuutta ja vahvistaa heidän sosiaalisuuttaan kasvu- ja elinolojen lisäksi. Tässä ennalta ehkäisevässä työssä pyritään luomaan kasvatuksellista perustaa. Nuorella on oltava

mahdollisuus kasvaa itsenäiseksi ja toimintakykyiseksi kansalaiseksi ja tähän hyvänä mahdollistajana on ennalta ehkäisevä päihdetyö. (Nuorisolaki 2006.)

5 NUORTEN HYVINVOINTITUTKIMUKSIEN ESITTELY

5.1 Vuoden 2011 ESPAD -tutkimus

ESPAD, eli European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs on Eurooppalainen koulututkimus, joka tutkii nuorten päihteiden käyttöä. Tutkimus on kansainvälinen ja se järjestetään aina neljän vuoden välein. Ensimmäistä kertaa se on järjestetty vuonna 1995. Tarkemmin avattuna tutkimusraportti käsitteli tutkimusvuonna kuusitoista vuotta täyttävien nuorten tupakan, alkoholin, huumeiden sekä muiden päihdyttävien aineiden trendejä, käytön aloitusikää, hankintatapoja ja riskejä sekä käytön yleisyyttä. Tutkimuksen ydinkysymykset koskivat muun muassa päihteiden käyttöä, käytön aloitusikää, päihteiden käyttöön liittyviä riskejä ja päihteiden arvioitua saatavuutta. Näissä tapahtuvia muutoksia pyrittiin kartoittamaan. Suomessa raportin tästä tutkimuksesta toteuttaa Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitos. Viimeisin tutkimus on vuodelta 2011. ESPAD on ainoa tutkimus, jonka keskeinen sisältö koostui nuorten päihteiden käytöstä, päihdeasenteista ja käyttötavoista. Uusimmassa tutkimuksen raportissa käytettiin vuosien 1995, 2003, 2007 ja 2011 tuloksia. (Raitasalo, Huhtanen, Miekkala & Ahlström 2012, 3,9,12.)

Tutkimuksen kyselylomake koostui sekä avoimista että strukturoiduista kysymyksistä. Kyselylomake on pohjana kansainvälinen, mutta siihen voi jokainen maa halutessaan lisätä omia kysymyksiä. Esimerkiksi nuuskaa koskevat kysymykset oli katsottu aiheelliseksi Suomessa ja Ruotsissa. Vuoden 2011 tutkimuksessa Suomi oli halunnut lisätä kysymyksiä myös kannabiksen kotikasvatuksesta, läheisten päihteiden käytöstä ja päihdyneenä ajamisesta sekä rahapelaamisesta. (Raitasalo ym. 2012, 12.)

Keskeisimpiä tuloksia ESPAD -tutkimuksessa oli kannabiksen käytön yleistyminen. Vuonna 2011 kannabista oli kokeillut 11 % suomalaisista nuorista. Muiden laittomien huumeiden käyttö oli harvinaista, mutta kokeilleiden osuus oli myös hieman kasvanut. 4 % nuorista ilmoitti kokeilleensa jotain muuta huumetta kuin kannabista. (Raitasalo ym. 2012, 3.) Tutkimuksen tuloksissa näkyi myös selvästi vuoden 1995 aikainen toinen huumeaalto (Raitasalo ym. 2012, 35). Huumeiden käytön voidaan katsoa lisääntyneen hieman, mutta kansainvälisesti tuloksia tarkastellessa on suomalaisten nuorten huumei-

den käyttö moniin muihin maihin verrattuna hyvin vähäistä. Ilman lääkärin määräystä käytettävien rauhoittavien- tai unilääkkeiden käyttö oli pojilla lisääntynyt hieman. Vuonna 2011 5 % pojista ja 9 % tytöistä oli näitä käyttänyt. (Raitasalo ym. 2012, 3.) Nuorten asenteet kannabis, ekstaasi ja amfetamiini kokeiluja kohtaan olivat lieventyneet viime vuosina. Oli toki huomioitava, että kohderyhmän ikä huumaussaineiden aloitusikäsi on aika nuori. (Raitasalo ym. 2012, 35.)

5.2 Vuoden 2013 Nuorten terveystapatutkimus

Nuorten terveystapatutkimus on Suomen Sosiaali- ja terveysministeriön järjestämä, jonka kohderyhmänä ovat 12-, 14-, 16, ja 18-vuotiaat nuoret. ESPAD -tutkimukseen verrattuna kohderyhmä oli lähempänä omaani. Tutkimus järjestetään valtakunnallisina postikyselyinä. Uusimpaan tutkimukseen oli vastannut noin 44 % (4158 kpl) nuorista. Tutkimuksen keskeisimmät tutkimuskysymykset käsittelivät nuorten tupakkatuotteiden ja sähkötupakan käytön yleisyyttä, tupakkaostoja ja tupakkamainonnan havaitsemista sekä tupakkatuotteiden esilläpidon havaitsemista. Lisäksi tutkimuksella havainnoitiin alkoholin käyttöä ja alkoholi mainontaa sekä nuorten sosiaalista altistumista huumeille. (Kinnunen, Lindfors, Pere, Ollila, Samposalo & Rimpelä 2013, 2.)

Nuorten terveystapatutkimuksen **keskeisempiä tuloksia** oli muun muassa, että huumaussaineita kokeilleita tuttavien kyselyyn vastanneilla oli ollut enenevässä määrin aina vuodesta 1981 vuoteen 2001 mennessä. Tässä ajassa kasvua oli tapahtunut huimat 50 %. Vuoteen 2005 prosenttiosuus laski jopa 30 %, mutta kääntyi sittemmin nousuun uudestaan. Vuoden 2013 tulokset kertoivat puolestaan, että osuus olisi jälleen laskusuhdanteinen. Tyttöillä oli vuodesta 1981 saakka ollut poikia enemmän huumaussaineita käyttäviä tuttavien. Vuonna 2013 tuloksista ilmeni, että tyttöillä kyseisiä tuttavien oli noin 45 prosentilla vastanneista ja pojilla noin 35 % prosentilla. Huumeiden tarjonnan kohtaamista tutkiessa poikien osalta ilmeni parin viimeisen vuosikymmenen aikana noin viiden prosentin heittoa suuntaan ja toiseen. Vuonna 2001 niin 14-, 16, kuin 18-vuotiaiden vastanneiden kohdalla kohtaamisprosentti laski aina vuoteen 2005 saakka. Puolestaan vuodesta 2011 lähtien huumaussaineiden kohtaaminen oli tutkimuksen mukaan vähentynyt. Tyttöjen kohdalla kasvusuhdanne oli puolestaan säilynyt vuosina 1991–2001. Seuraavina vuosina kohtaaminen oli roimasti vähentynyt, minkä jälkeen

tulos oli kuitenkin jälleen ollut vaihtelevassa kasvussa. On hyvä muistaa, että kyseisiin heittoihin voi vaikuttaa jo yksistään vastausvuosien vaihtelevat vastaaja prosentit. Vuonna 2013 huumeita kohdanneita tyttöjä oli 14-vuotiaiden keskuudessa noin 5 %, 16-vuotiaiden keskuudessa 15 % ja 18-vuotiaiden kohdalla noin 18 %. (Kinnunen ym. 2013, 44–45.)

Kiteytetysti ilmaistuna nuorten asenteet huumeiden käyttöä kohtaan olivat muuttuneet sallivammaksi eli lieventyneet, jonka voi katsoa mahdollisesti lisäävän riskiä nuorten huumausainekokeiluille. Kannabiskokeilujen katsottiin lisääntyneen ja huumeiden arkipäiväistyvän sen mukaan, että nuorten tuttavapiiriin kuului aiempaa enemmän huumausaineita kokeilleita tai niitä tarjonneita. Huumeiden hankintaa oli myös pidetty aikaisempaa helpompana. Cannabis oli yleensä ensimmäisenä kokeiltu laiton huume. (Von der Pahlen & Marttunen 2012, 214–215.)

5.3 Vuoden 2013 Kouluterveyskysely

Kouluterveyskysely toteutetaan aikaisempia tutkimuksia kattavammin. Se tehdään parin vuoden välein kaikille peruskoulujen 8. ja 9. luokan oppilaille sekä toisen asteen 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Ammatillisissa oppilaitoksissa kysely teetetään opetussuunnitelmaperusteiseen ammatilliseen tutkimukseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa oleville opiskelijoille. Yleisesti ottaen myös erityiskoulujen ja ammatillisten erityisoppilaitosten sekä erityisluokkien tahdotaan osallistuvan tutkimukseen, mutta ehtona on, että opiskelija pystyy osallistuessaan vastaamaan kyselyihin itsenäisesti. Ammattikoululaiset ovat olleet tutkimuksessa mukana vasta vuodesta 2008 lähtien. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014b.) Ammatillisten oppilaitosten aineisto on rajattu alle 21 -vuotiaisiin (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014c.). Vastanneista 37 % suoritti ammatillista perustutkintoa. Näistä tyttöjä oli 15 440 ja poikia 19 336. Etelä-Savon alueen ammattiin opiskelevista yhteensä kyselyyn vastasi yhteensä 940. (Luopa ym. 2014, 14, 16).

Tutkimus kiteytyi kymmenen eri aihealueen sisälle. Aihealueet toimivat indikaattoreina. Osa indikaattoreista perustui yksittäisiin kysymyksiin, osa taas useammasta samaa ilmiötä kuvaavasta kysymyksestä. Aihealueita olivat elinolot ja sosiaaliset ongelmat,

kouluolot, päihteet, riippuvuudet, oppilas- ja opiskelijahuolto, mielenterveys, terveys, tapaturmat, väkivalta ja seksuaaliterveys sekä ravitsemus. Myös käytöstä poistuneet indikaattorit olivat mukana. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014d.) Valtakunnallisesti huumeiden käyttöön liittyen tietoa antoi indikaattori, jossa aiheena oli laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleet. Kyseinen indikaattori ilmaisee niiden nuorten osuuden, jotka olivat kokeilleet ainakin kerran joko ekstaasia, subutexia, hasista, marihuanaa, amfetamiinia, kokaiinia, heroïinia, LSD:tä, gammaa tai muita vastaavia huumeita. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014e.)

Vuoden 2013 Kouluterveyskyselyn **keskeisimpiä tuloksia** oli muun muassa, ettei vuodesta 2000 vuoteen 2013 muutosta huumausaineita ainakin kerrankokeilleiden indikaattoria tarkastellessa näkynyt kuin parin prosentin verran. Tulokset oli lajiteltu myös sukupuolen mukaan, joista merkittävimpänä huomasi ammattiin opiskelevien poikien huumausaineiden kokeilun kasvaneen vuodesta 2008 jopa 5 %. Muuten tulokset vuodelta 2013 olivat: Peruskoululaisista yhteensä 9 %, lukiolaisista yhteensä 13 % ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista yhteensä 21 % oli kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran. Tällä hetkellä kokeilun voidaan sanoa olleen parin viimevuoden aikana kasvussa. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014f.)

Kouluterveyskyselyn tulosten paikkakunnalliset tiedot tai koulukohtaiset tiedot eivät ole yleisesti luettavissa tai saatavilla, mutta maakuntakohtaiset tiedot ovat. Tarkastellessa nimenomaan ammattiin opiskelevien vastaajien tuloksia voitiin todeta, että Etelä-Savossa laittomia huumeita kokeillut vain kerran kuluneen vuoden aikana oli 2 % vastanneista ammattiin opiskelevista nuorista. Omalla paikkakunnallaan huumeiden hankkimista melko helppona piti 40 % tytöistä ja pojista 36 %. Heroïinia, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä, gammaa tai vastaavia huumeita kokeilleita oli tytöissä 3 % ja pojissa oli 1 %. Kuluneen kuukauden aikana edellä mainitun listan huumeita oli käyttänyt 2–4 kertaa tytöistä 3 % ja pojista 2 % . Marihuanaa ja hasista kerran, 2–4 kertaa ja 5 kertaa tai useammin kokeilleiden tyttöjen ja poikien osuus pyöri tasaisesti 5–7 %:n sisällä. Ekstaasia oli kerran kokeillut tytöistä 3 % ja pojista 1 %. Huumaavia lääkeaineita kerran kokeilleista tyttöjä oli 4 % ja pojista 3 %. Subutexia oli kerran kokeillut niin pojista kuin tytöistä vain 1 %. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014g.)

Tytöistä 30 % ja pojista 23 % tiesi tuttaviansa joukosta 2–5 nuorta, jotka olivat kuluneen vuoden aikana kokeilleet huumausaineita. Useammin kuin 5 kertaa huumausaineita kuluneen vuoden aikana kokeilleita tuttavina oli tytöillä 14 prosentilla ja pojilla 10 prosentilla. Ystävä tai tuttava oli puolestaan tarjonnut huumaavia aineita tytöillä 17 prosentilla ja pojilla 12 prosentilla. Tässä oli havaittavissa selkeää laskua aikaisempiin tuloksiin verrattuna. Marihuanan polttelun silloin tällöin hyväksyi tytöistä 22 % ja poista vastaavasti 30 %. Säännöllisen marihuanan polttelun puolestaan hyväksyisi tytöistä vain 4 % ja pojista jopa 12 %. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2014g.)

5.4 Vuoden 2005 Sairasta sakkiako? -tutkimus

Sairasta sakkia? -ammattiin opiskelevien hyvinvointi tutkimus vuodelta 2005 on Sakki ry:n eli Suomen ammattiin opiskelevien keskusliiton tekemä tutkimus, mikä antoi hyvää vertailupohjaa tuleviin tutkimuksiin, kuten Kouluterveyskyselyyn. Tutkimus päätettiin teettää, koska sille katsottiin olevan selkeä tarve ja tilaus. Ammattiin opiskelevien hyvinvoinnista ei ollut tiedettävästi tuolloin saatavana ajankohtaista ja laajamittaista tietoa. Opiskelijoiden hyvinvointi oli keskeisesti tarkastelussa valtakunnallisesti ja SAKKI ry. tahtoi tehdä oman osansa kohentaakseen ammattiin opiskelevien nuorten hyvinvointia, jonka tueksi hyvinvointitutkimus näin ollen tehtiin. (Suomen ammattiin opiskelevien keskusliitto 2005, 3.) Keskustelua hyvinvoinnin kannalta tärkeitä taustatekijöistä käytiin kyllä paljonkin, mutta opiskelijoiden itsensä kokemasta hyvinvoinnista ei juurikaan puhuttu. Opiskelijoiden ääntä ei oltu saatu kuuluviin.

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena. Se lähetettiin sataan ammatilliseen oppilaitokseen ympäri Suomen. Vastauksia saatiin 1769 opiskelijalta, joiden vastauksista hyödynnettiin 1187. Tutkimusmenetelmänä on ollut ristiintaulukointi. Tärkeimpänä tarkoituksena oli luoda yleiskuva ammattiin opiskelevien hyvinvoinnista ja kartoittaa sen kehitystä vuosituhannen vaihteesta kyseiseen hetkeen vertailemalla vastauksia vuoden 2000 Kouluterveyskyselyn tuloksiin. Vastanneista noin puolet oli 1. vuoden opiskelijoita, 2. vuoden opiskelijoita oli hieman alle kolmasosa vastanneista ja 3. vuoden opiskelijoita noin 15 %. Naisia vastanneista oli noin 57 % ja miehiä 43 %. Vastaajien ikä oli ollut 16–25 vuotta. Suurin vastausryhmä koostui 18–19-vuotiaista (40 %). (Suomen ammattiin opiskelevien keskusliitto 2005, 3,6–7,9–11.)

Sairasta sakkia? -tutkimuksen **keskeisiä tuloksia** tarkastellessa ilmeni muun muassa huumausaineiden ja lääkkeiden käytöstä päihtymistarkoituksessa puhuttaessa, että noin 17 % ammattiin opiskelevista oli joskus kokeillut huumeita tai käyttänyt lääkkeitä päihtymistarkoitukseen. Huumekokeilujen trendin katsottiin tuolloin ammattiin opiskelevien osalta olevan hienoisessa laskussa, sillä verrattuna vuoden 2000 Kouluterveyskyselyyn, 23 % ammattiin opiskelevista miehistä ja 21 % naisista sanoi kokeilleensa marihuanaa tai hasista. Vaikkakin Kouluterveyskyselyssä oli tuolloin haastateltu vain ammatillisten oppilaitosten 2. vuoden opiskelijoita, katsotaan tulosten viittaavan huumauskokeilujen vähentymiseen. Siltikin noin kaksi kolmasosaa huumeita kokeilleista oli käyttänyt niitä 1–4 kertaa. Säännöllisesti huumausaineita käyttäviä oli noin 2 % vastanneista. Kannabis oli suosituin huumausaine. Noin 86 % huumeiden ja lääkkeiden väärinkäyttöä kokeilleista oli kokeillut kannabista. (Suomen ammattiin opiskelevien keskusliitto 2005, 28–29.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni alkoi edetä hiljalleen aina syksystä 2013. Suunnitelman laadinnan jälkeen ja siitä palautteen saatua alkoi yhteydenottaminen mahdollisiin yhteistyökumppaneihin. Tämä tapahtui vuodenvaihteen tiimoilla. Alkuperäinen tarkoitukseni oli tehdä laaja tutkimus huumausaineiden käyttöön, saatavuuteen ja huumausaineita koskeviin asenteisiin liittyen Pieksämäkeläisten nuorten keskuudessa. Tarkoitukseni oli saada tutkimukseen mukaan kunnan molempien yläasteiden yhdeksäsluokkalaisia, lukiolaisia ja ammatillisen oppilaitoksen oppilaita. Tiedusteltuani asiasta se käytiin läpi rehtorikouksessa, josta ilmoitettiin, ettei aihetta katsottu tarpeeksi ajankohtaiseksi. Tutkimusta ei koettu tarpeelliseksi. Tämän jälkeen aloin puolestani selvittää olisiko mahdollista tehdä tutkimus, jossa kohderyhmänä olisi useampia ammattioppilaitoksia oppilaineen. Tämäkään ei oikein saanut tulta alleen. Syyt olivat samat kuin aikaisemmin, mutta osa oppilaitoksista katsoi myös, ettei heidän oppilaansa pystyisi vastaamaan kyselyyn itsenäisesti, joka söisi tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Lopputuloksena oli se, että onnistuin saamaan yhden ammatillisista oppilaitoksista lähtemään mukaan tutkimukseen. Yhteistyökumppaninani toimi Pieksämäen Etelä-Savon ammattioppilaitos – Esedu. Yhteistyösopimus allekirjoitettiin helmikuussa 2014.

Alkuperäinen tutkimusidea muokkaantuikin aika tavalla yhteistyökumppaneiden saannin vaikeuden takia. Yhteistyö Esedun kanssa oli kuitenkin alusta pitäen hyvää. He olivat sitoutuneita ja aidosti kiinnostuneita aiheesta. Minulla oli hieman hankaluuksia saada hahmotettua selkeää viitekehystä työlleni sen sisältöön tulleiden muutosten takia. Tämäkin asia kuitenkin ratkesi ajallaan ja yhteistyökumppanini oli hyvin ymmärtäväinen tilanteiden ja työn sisällön muutoksiin.

Tutkimuksessa tarkasteltiin Pieksämäen Etelä-Savon ammattiopiston yksikön 1. ja 2. vuoden ammatillisen perustutkinnon suorittavien opiskelijoiden huumausaineiden käyttökulttuuria. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat siis opiston 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella kohderyhmän huumausaineiden käyttökulttuurin yhtäläisyyksiä huumausaineiden viihdekäytön käyttökulttuuriin. Tarkoituksena oli selvittää käytössä esiintyviä huumausaineita ja niiden käyttötasoja. Kohderyhmän huumausaineiden käytön ja kokeilun motiivit sekä huumausaineita koskevat asenteet

olivat myös tarkastelussa. Kohderyhmän valinnassa käytettiin ryväotantaa. Ne oppilaat, jotka olivat paikalla sovittuna kyselyntoteutuksen ajankohtana, osallistuvat kyselyyn. Opiston kuraattori hoiti ryhmien osallistumiseen liittyvät järjestelyt yhteistyössä oppilaitoksen rehtorin ja luokanvalvojien kanssa. Kohderyhmäksi valikoitui ammatillisen perustutkinnon suorittavien 1. ja 2. -vuoden opiskelijat siitä syystä, että kyseiseen kohderyhmään sai parhaiten muiden tutkimusten tuloksista suoraa vertauspohjaa. He eivät myöskään olleet työharjoittelussa 3. vuoden opiskelijoiden tavoin kyselyn toteutusajankohtana.

Tutkimus oli tilastollinen tutkimus ja tutkimustyyppiltään kvantitatiivinen tutkimus. Kvantitatiiviselle tutkimukselle luonteenomaista on suuret otantamäärät, sillä otantamäärän kasvaessa tarpeeksi suureksi, ei sitä voida muilla menetelmillä toteuttaa. Tyypillistä on myös ilmiöiden kuvaaminen numeerisesti. (Holopainen & Pulkkinen 2002, 21.) Kyselylomake (Liite), jolla tutkimustieto kerättiin, sisälsi strukturoituja kysymyksiä. Tarkoituksena oli laatia yhteensä tulostettaessa noin kolmen sivun mittainen kyselylomake, jossa oli lisäksi mukana yhden sivun mittainen saatekirje. Saatekirje kertoi mistä tutkimuksessa oli kysymys, sen luotettavuudesta ja vaikuttavuudesta sekä siitä, kuinka vastaajien anonymiys säilyisi ja lisäksi tietysti ohjeet kyselylomakkeen täyttöön. Katson kyselylomakkeen pituuden huomioimisen olleen olennaista vastaamisen motivoimisen kannalta. Kyselylomakkeen täyttöön meni maksimissaan 15 minuuttia aikaa. Kysely käsitteli arkaluontoista aihealuetta, joten vastaajien anonymiys tahdottiin säilyttää. Tämän takia ryhmätunnuksia tai nimiä ei oppilailta kysytty. Vastaajien taustatiedoista kysyttiin ainoastaan asuinpaikka, ikä ja sukupuoli. Nämä toimivat myös tutkimuksen taustamuuttujina.

Tutkimustulosten analysoinnissa käytettiin SPSS -ohjelmaa ja siinä yleisimpiä tilastollisia tunnuslukuja. Strukturoidut kysymykset mahdollistivat aineiston helpomman käsittelyn näin suurta otantajoukkoa ajatellessa ja sen käsittelyn analysointi oli sangen nopeaa ja vastausten vertailu helpompaa. Tapa oli myös tarkoituksenmukaisempi, kun vastausvaihtoehdot olivat ennalta tiedossa ja vastaukset tyhjentäviä. Vastausten täyttäminen oli myös yksinkertaisempaa ja näin motivoivampaa. (Karjalainen 2012, 7.) Tutkimus oli osittain myös kuvailevaa tutkimusta, sillä tutkimusongelma esitettiin tilan eli asiantilan millaisena se oli juuri tuona tiettyinä aikana (Holopainen & Pulkkinen 2002, 21).

Tuloksia pohjattiin pääasiassa aikaisempiin nuorten hyvinvointia käsitteleviin tutkimuksiin ja huumausainekulttuuria avaavaan teoriakirjallisuuteen sekä verkkojulkaisuihin. Tarkoituksena oli saada tuotettua työn yhteistyökumppanille käyttöön materiaalia, joka olisi yksityiskohtaisempaa ja näin myös informatiivisempaa kansainvälisiin ja valtakunnallisiin tutkimustuloksiin verrattuna. Tuloksia voi muun muassa hyödyntää oppilaitoksen ennalta ehkäisevässä päihdetyössä ja huumausainevalistuksessa. Yhteistyökumppanille luovutettiin tulokset koko kyselystä kolmea muuttujaa niiden jaottelussa (ikä, sukupuoli ja asuinpaikkakunta) apuna käyttäen. Kirjallisessa työssä käytettiin vain tuloksia, jotka ovat osoittautuneet tilastollisesti merkittäviksi.

Aluksi olin yhteyksissä yhteistyön tiimoilta pääsääntöisesti oppilaitoksen rehtorin kanssa. Sopimuksen allekirjoituksen ja teeman hyväksymisen jälkeen yhteistyö jatkui tiiviimpänä oppilaitoksen kuraattorin ja opinto-ohjaajan kanssa, joiden kanssa kyselylomakkeen työstö ja kyselyn toteutus tapahtui. Kysely toteutettiin toukokuussa 2014. Alkuperäisen tavoitteen mukaisesti kysely piti toteuttaa yhtenä päivänä, mutta vastaajia ei saatu tarpeeksi paikalle, joten kysely teetätettiin kahtena muunakin päivänä. Vastaajia oli monista eri koulutusohjelmista, mutta kaikki olivat 1. tai 2. vuoden opiskelijoita. Kaikkiaan kohderyhmään lukeutui 285 opiskelijaa. Yhteensä vastauksia saatiin 90, eli 32 % oppilaista vastasi kyselyyn. Kuraattori oli henkilökohtaisesti apuna ensimmäisessä kyselyn toteutuksessa. Loput kaksi hoidin itsenäisesti. Itse tulosten käsittely tapahtui kesä-heinäkuun aikana 2014 ja lopullinen työn kasaus ja tulosten kytkentä teoriaan tapahtui syksyn 2014 aikana.

Valmis tutkimus raportoidaan perinteisten tutkimusviestinnän keinoin. Opinnäytetyön julkaisuseminaari oli marraskuussa 2014. Seminaariin osallistui yhteistyökumppanina toimineen oppilaitoksen edustajia. Työ julkistetaan seminaarin jälkeen oppilaitoksen ja Theseus -tietokannassa. Työn lopullinen julkistamisen tapahtuu marras–joulukuussa 2014.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖSET

7.1 Taustamuuttajat

Ristiintaulukoinnissa käytettiin kolmea eri taustamuuttujaa: sukupuolta, kotipaikkakuntaa (Pieksämäki vs. muu) ja ikää (alaikäiset vs. täysi-ikäiset). Kysymysten vastaajamäärät vaikuttivat osittain siihen, kuinka tarkkaan vastausryhmä ilmaistiin, oliko esimerkiksi paikkakunnan vai sukupuolen mukaan. Tässä oli tarkoituksena huomioida vastaajien tunnistettavuusasiat. Mutta etenkin taustamuuttujan valintaan vaikutti aikaisempien tutkimusten tutkimustulosten ilmaisutapa. Kyselylomakkeen (Liite) 9,10,12 ja 14 -kysymysten kuvioina ilmaistuissa vastauksissa opiskelija oli saanut valita 3 mielestään merkittävintä vaihtoehtoa. Tästä syystä tarkkaa vastaajamäärää ei niissä voitu ilmoittaa. Kaikkiaan kyselyn kohderyhmään kuuluvia opiskelijoita oppilaitoksessa oli 285, joista 90 eli 32 % vastasi kyselyyn. Kyselyyn vastanneista (N=90) suurin osa (56 %) oli alaikäisiä. Poikia vastanneista oli tyttöjä enemmän (66 %). Vastanneista 78 % ilmoitti kotipaikkakunnakseen Pieksämäen ja näin ollen loput vastanneista olivat muilta paikkakunnilta. Tulokset ilmoitetaan pyöristetysti kokonaislukuina.

7.2 Käytetyt huumausaineet ja käytön yleisyys

Tuloksien mukaan tyttöjen osuus huumausaineiden kokeilussa ja käytössä oli selkeästi suurempi kuin pojilla, vaikka vastaajista vain reilu kolmannes oli tyttöjä. Vastanneista (n=88) marihuanaa kerran tai 2–4 kertaa kokeilleista tyttöjä oli 7 % , kun pojista vastaavasti marihuanaa kerran kokeilleista oli 4 % ja 2–4 kertaa kokeilleita 2 %. Kysyttäessä hasiksen kokeilusta, vastanneista (n=87) hasista kerran tai 2–4 kertaa oli tytöistä kokeillut 3 %, kun pojista puolestaan hasista ilmoitti kokeilleensa kerran 0 % ja 2–4 kertaa 2 %. Amfetamiinin ja ekstaasin kokeilun suhteen ei ollut suuria eroja tyttöjen ja poikien kesken. Amfetamiinia (n=86) oli tytöistä kerran kokeillut 3 % ja vastaavasti pojista 2 % ja ekstaasia (n=86) oli tytöistä kokeillut kerran 3 % ja pojista 4 %. Subutexia kerran kokeilleet olivat puolestaan kaikki poikia, kun taas huumaavia lääkeaineita ilman lääkärin määräystä kokeilleista kaikki olivat tyttöjä. Muun kuin Pieksämäen kotipaikkakunnakseen merkinneistä vastaajista Subutexia oli kokeillut kerran 6 % ja Ekstaasia 12 %,

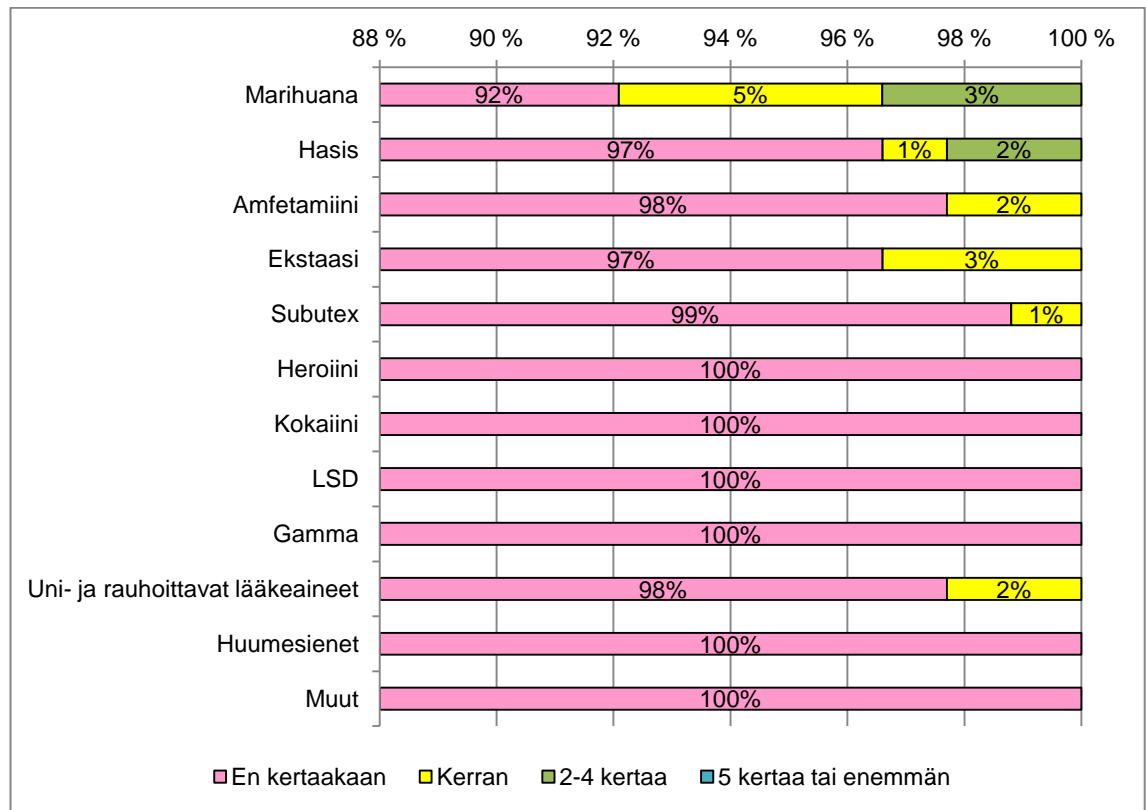
kun vastaavasti Pieksämäellä asuvista vastanneista Subutexia ei ollut käyttänyt kukaan kertaakaan ja ekstaasia oli kerran kokeillut vain noin 1 % ($p < 0,05$).

Kokonaistulokset (Kuvio 1) tukevat käsitystä siitä mitkä ovat yleisimpiä käytössä olevia huumausaineita aiempien nuorten hyvinvointi tutkimusten ja poliisin tietojen mukaan; kannabis, amfetamiini ja huumaavat lääkeaineet. Etenkin tulokset tukevat käsitystä kannabiksen suosioista käytön ja kokeilun saralla. Tosin tuloksissa ekstaasi nousee myös vahvasti esille kokeiltuna ja käytettynä huumausaineena, mikä tukee käsitystä siitä, että ekstaasin käyttö on ollut kasvavaa nuorten keskuudessa viime vuosina (Seppälä & Mikkola 2004, 17). Ekstaasin käyttö oli tutkimuksen mukaan selkeästi yleisempää ulkopaikkakuntalasten opiskelijoiden keskuudessa. Ekstaasin käytössä ei ollut suuria prosentuaalisia eroavaisuuksia tyttöjen ja poikien kesken. Huumausaineiden käyttöä ilmeni kuitenkin enemmän täysi-ikäisten keskuudessa varsinkin hasiksen, amfetamiinin, ekstaasin ja Subuteksin kohdalla. Muun kuin Pieksämäen kotipaikkakunnakseen merkinneet täysi-ikäiset käyttivät kovia huumausaineita, kuten amfetamiinia ja ekstaasia muita enemmän.

Huumaavien lääkeaineiden käyttöä puolestaan ilmeni vuoden 2011 ESPAD - tutkimuksen ja vuoden 2013 Kouluterveyskyselyn mukaan niin tytöillä kuin pojilla, tässä tutkimuksessa huumaavia lääkeaineita ilman lääkärin määräystä kokeilleista kaikki olivat ala-ikäisiä tyttöjä ja Subutexia kerran kokeilleet olivat kaikki muun kuin Pieksämäen kotipaikkakunnakseen merkinneitä täysi-ikäisiä poikia. Subutexia oli Kouluterveyskyselyn mukaan kokeillut niin tytöistä kuin pojista Etelä-Savossa vain 1% vastaajista vuonna 2013 ja Ekstaasia puolestaan tytöistä 3% ja pojista 1 %. Kouluterveyskyselyssä ei otettu yli 21 -vuotiaiden vastauksia huomioon, toisin kun tässä tutkimuksessa, josta se osaltaan selittää saatuja tuloksia muun muassa ekstaasin käytön osalta.

ESPAD-, Nuorten terveystapatutkimus- ja Kouluterveyskysely sekä Sairasta sakkia? - tutkimukset antavat viitteitä kannabiksen käytön yleistymisen puolesta. Tämä tutkimus tukee myös väitettä siitä, että kannabiksen käyttö on yleistymässä, sillä se oli vastaajien kesken yleisin käytetty ja kokeiltu huumausaine (Kuvio 1). Kannabiksen ja ekstaasin sekä amfetamiinin käyttömäärien kokonaisuutta tulkitessa, huomasi niiden puoltavan myös viihdekäytön kulttuuria nuorten keskuudessa, sillä ne ovat viihdekäyttöön selkeitten yhdistettyjä huumausaineita. Käytetyt aineet puolsivat myös käsitystä siitä, että kan-

nabis, ekstaasi ja amfetamiini sekä huumaavat lääkeaineet olivat yleisimmin käytettyjä huumausaineita nuorten keskuudessa.

KUVIO 1. Kuluneen vuoden aikana kokeillut huumausaineet

Tutkimusta tehdessä oli mielenkiintoista huomata, että vaikka vastanneista suurin osa vastasi kysymyksessä 4, ettei ollut kokeillut mitään huumausaineita kertaakaan; huomasin lomakkeita tarkemmin tarkastellessa, että sama henkilö oli silti vastannut lomakkeessa myöhemmin tulleisiin käyttöä käsitteleviin kysymyksiin. Mikäli vastaaja ei ollut kokeillut koskaan huumausaineita, olisi hän jättänyt ohjeistuksen mukaisesti vastaamatta kysymyksiin 5,13–15 (Liite). Tämä niin sanottu ristiriitaisuus ilmeni 20 % vastauksista. Syytä tähän on vaikea sanoa, mutta siitä voi helposti ajatella, että käyttöä on ollut todellista tulosta enemmän. Syy tähän ristiriitaan saattoi olla osaltaan olla se, että huumausaineita tutkittaessa kohderyhmien suhtautuminen tutkimuksiin on usein hyvin epäluuloista, jonka voisi katsoa johtuvan Suomessa vallitsevasta kielteisestä asenteesta huumausaineiden käyttöä kohtaan, huumerikoslaista sekä koulujen, kuten työpaikkojenkin, normeista huumausaineiden käytön suhteen (Seppälä & Mikkola 2004, 5). Voi myös olla, että kyselyn täyttämisen oli ollut vastaajasta ensin hieman arveluttavaa, mutta lopua kohden sen täyttämiseen oli uskaltanut alkua paremmin. Selkeästi huomasi

myös, että kyselyn toteutuksen alkutilanteessa nuoret tarkkailivat toisiaan kuin pohtien, kuinka täyttämiseen tulisi asennoitua. Huomattuaan kuitenkin, että valta osa keskittyi ja suhtautui täyttöön asiallisesti ja mielenkiinnolla, alkoivat epävarmemmatkin selaila lomaketta tarkemmin ja täyttää sitä. Tässäkin huomasi, kuinka nuorten ikätoverit toimivat mallina toisilleen ja vaikuttavat toistensa käytökseen (Nurmi ym. 2010, 155).

7.3 Huumausaineiden käytön tiheyden ja motiivien viitteet viihdekäyttöön

Suurin osa huumausaineita käyttäneistä (n=15) 93 %, kertoi käyttävänsä aineita harvemmin kuin kerran kuukaudessa ja 7 % 1–2 kertaa kuukaudessa. Pieksämäkeläisistä vastanneista kaikki ilmoitti käyttävänsä harvemmin kuin kerran kuukaudessa, kun puolestaan muualta kotoisin olevista vastaajista vastaavasti vain puolet ilmoitti käyttävänsä harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Loput 1–2 kertaa kuukaudessa (p<0,01). Vastanneista (n=20) 80 % kertoi, ettei ollut suunnitellut käyttöä etukäteen ja 10 % kertoi kokeilleensa tai käyttäneensä vain, koska ainetta oli ollut saatavilla. Vain 5 % vastanneista kertoi hankkiutuvasta tarkoituksellisesti tilanteisiin, jossa aineita oli saatavilla ja loput hankkivansa tarkoituksellisesti huumausaineita ja olevansa valmis maksamaan niistä. Kohderyhmän huumausaineiden käyttö oli pääsääntöisesti satunnaista. Vastaajien käyttötiheys puhui näin ollen viihdekäytön puolesta.

Tutkimuksen mukaan nuorten päihteidenkäyttö oli yleensä satunnaista kokeilua ja sen käyttö tapahtuu juhlimisympäristössä. Nämä tukevat väitettä siitä, että nuorten keskuudessa vallitseva huumausainekulttuuri olisi viihdekäytönkulttuuriin sitoutuvaa. Viihdekäyttöön voidaan yhdistää satunnais- ja juhlintakäyttö. Viihdekäyttäjät ovat usein joko työttömiä tai opiskelijoita. Viihdekäyttö on jossain määrin hallittua ja kannabis sekä ekstaasi ovat siihen yleisimmin liitetyt huumausaineet käyttöä ajatellessa. Käyttö kytkeytyy vapaa-aikaan ja virkistäytymiseen. Käytön motiiveina on halu irtautua todellisuudesta, kokea uutta, pyrkiä hetkelliseen mielihyvään ja laajentaa tajuntaa. Viihdekäytön voidaan katsoa jakautuvan seitsemään motiiviin: 1. Juhliminen, 2. Yhdessäolo ystävien kanssa, 3. Erottautuminen, 4. Statuksen hallinta, 5. Rentoutuminen, 6. Itsensä kehittäminen ja 7. Uteliaisuus. (Salasuo 2004, 27). Itsensä kehittäminen on motiivina sangen hankala selvittää, sillä se on kovin henkilökohtainen asia, minkä kukin kokee ole-

van itsensä kehittämistä, joten siihen ei vastausten tarkastelussa kiinnitetä huomiota. Mainituilla motiiveilla ja humausaineiden positiivisilla vaikutuksilla on selkeä yhteys.

Pääpäihde viihdekäytössä sekä nuorten keskuudessa on kannabis (Seppälä & Mikkola 2004, 17). Viihdekäytöllä haetaan positiivisia kokemuksia ja nautintoa sekä yhdessäoloa muiden kanssa ja sen käyttö sijoittuu juhlimisen ympärille (Salasuo 2004, 27). Näiden motiivien perusteella oli ymmärrettävissä, miksi juurikin kannabis, amfetamiini ja sen johdannainen ekstaasi, kuten huumaavat lääkeaineetkin ovat suosittuja huumausaineita käytön ja kokeilun yhteydessä. Kannabiksen positiivisia vaikutuksia ovat keskushermoston lamaantumisen aiheuttama rento olo, mielihyvätunne, hilpeys, ulospäin suuntautuminen ja puheliaisuus sekä aktiivisuus (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 73). Amfetamiini antaa käyttäjälle euforian, itsevarmuuden ja voimantunteen kokemuksia, kuten myös ekstaasi (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 75). Ekstaasi vahvistaa myös yksilön sosiaalisuuden ja läheisyyden tunteita (Päihdelinkki 2014). Puolestaan huumaavat lääkeaineet lamaannuttavat keskushermostoa ja näin ollen rentouttavat sekä lieventävät ahdistuneisuutta (Seppä & Heinälä 2012, 61–62).

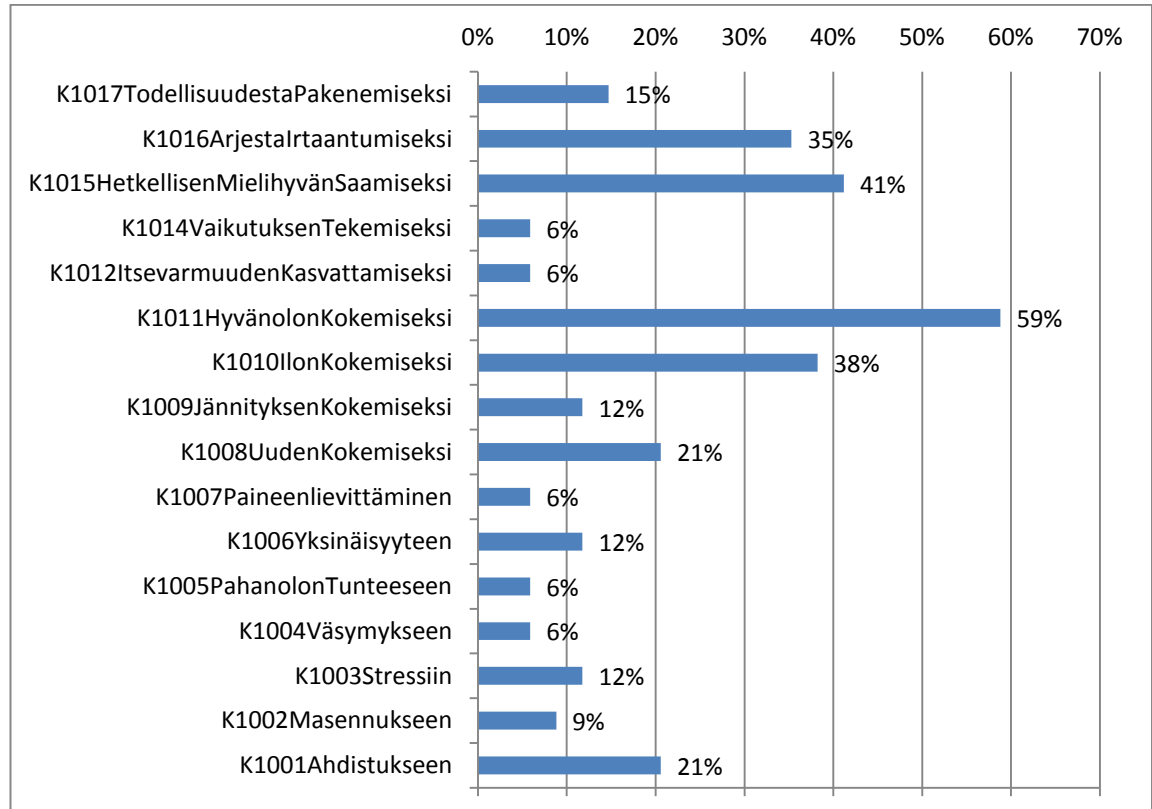
Käytön ei voida enää sanoa olevan kontrolloitua, mikäli käyttö on säännöllistä kuukausittaista tai säännöllistä viikoittaista käyttöä ja että henkilö käyttää vahvoja muun muassa suonensisäisesti käytettäviä huumeita. Ei kontrolloitu käyttö ja suonen sisäinen käyttö puhuu ongelmakäytön puolesta (Seppälä & Mikkola 2004, 33). Tutkimuksen tulosten perusteella satunnainen käyttö oli hyväksytympää, kuten myös mieto huumausaine kannabis. Nuoret eivät siis suosi ongelmakäyttöä. Runsasta ja ongelmallista huumausaineiden käyttöä ilmenee hyvin pienellä osalla väestöä (noin 0,5 %). Tällöin käyttöön katsotaan kuuluvan vaarallisten huumausaineiden käyttö, selkeä riippuvuus ja suonensisäinen käyttö. (Seppälä & Mikkola 2004, 17, 33). On kuitenkin hyvä huomioida, että Nuorten keskuudessakin suositut huumausaineet ekstaasi ja amfetamiini ovat vahvoja ja vaarallisia huumausaineita yleisen kriteeristön mukaan. Olennainen erottava tekijä viihdekäytön ja ongelmakäytön kesken onkin näin ollen huumausaineen käyttötaso.

Vastanneista (n=32), jotka tunsivat ystävä tai tuttavapiirissään jonkun, joka käyttää huumausaineita, uskoivat heidän käyttävän aineita enemmän ryhmässä (72 %) kuin yksin. Myös itse huumausaineita käyttäneistä vastaajista (n=16) noin 70 % kertoi käyttävänsä aineita enemmän ryhmässä kuin yksin. Tämä tukee ajatusta siitä, että käyttö

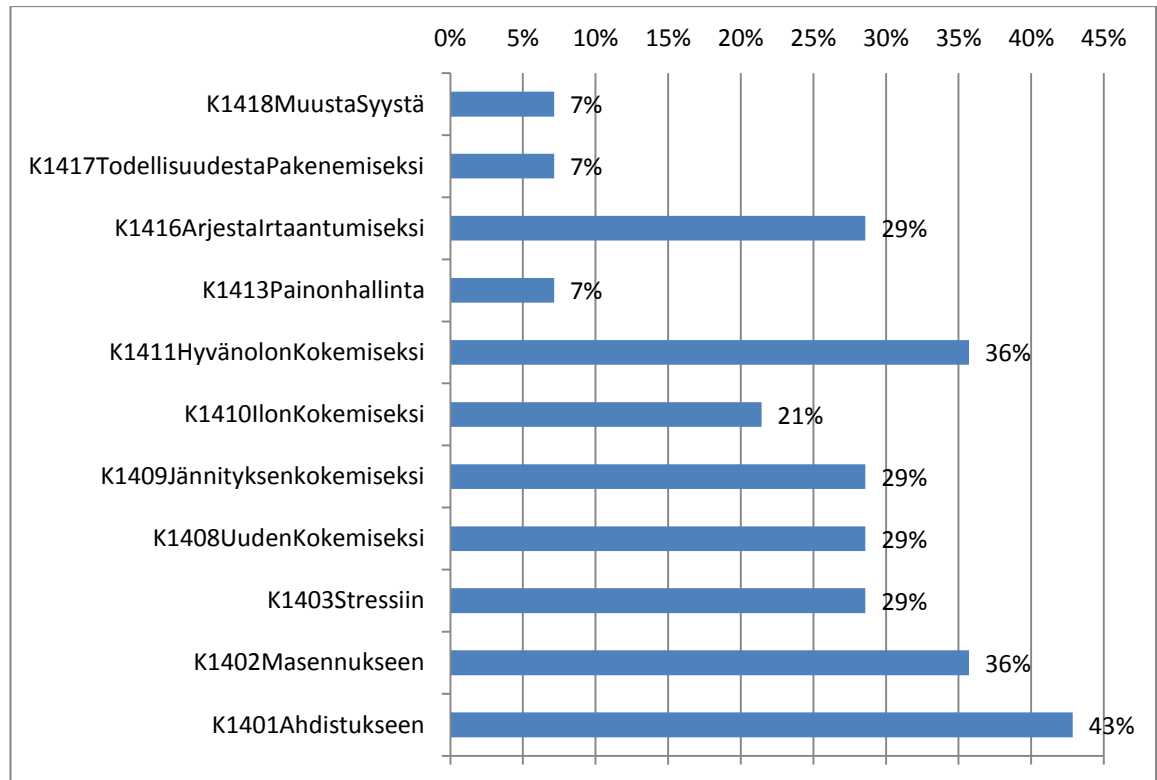
liittyy yhdessäoloon ja sosiaalisuuteen, joka taas puolestaan on viihdekäytölle ominainen piirre. Kun käyttö tapahtuu yksin katsotaan se yhdeksi riskitekijäksi ongelmakäyttöön.

7.4 Kohderyhmän huumausaineiden kokeilun ja käytön motiivit

Kysyttäessä miksi uskot ystäväsi tai tuttavasi käyttävän huumausaineita (Kuvio 2) vastaajat saivat valita kolme merkittävintä vaihtoehtoa. Yleisimmät valinnat motiiviksi olivat hyvänolon kokeminen, hetkellisen mielihyvän saaminen ja ilon kokeminen sekä arjesta irtautuminen. Uuden kokemisen oli valinnut 21 % vastanneista. Nämä kaikki valinnat tukevat ajatusta siitä, että käytön uskotaan olevan viihdekäyttöön pohjautuvaa. Kuitenkin kysyttäessä itse huumausaineita käyttäneeltä tai kokeilleelta vastanneelta samaa (Kuvio 3), ilmoitettiin merkittäviksi motiiveiksi: ahdistukseen ja masennukseen sekä hyvän olon kokemiseksi. 29 % vastaajista oli myös valinnut merkittäväksi motiiviksi jännityksen kokemisen, uuden kokemisen, stressin ja arjesta irtautumisen.

KUVIO 2 . Miksi ystäväsi tai tuttavasi uskotaan käyttävän huumausaineita?

KUVIO 3. Miksi katsot käyttäväsi huumeaineita?

Nuoruus on hyvin monitasoinen aikakausi, jossa yksilö käy läpi mm. monia roolimuu-
toksia, jotka pohjaavat itsenäistymiseen ja irtaantumiseen lapsuuden perheestä. Roolit
muodostuvat erilaisista koulutukseen, elämäntapaan ja ihmissuhteisiin liittyvistä valin-
noista. (Nurmi 1995, 256). Muun muassa toveripiirin ja sosiaalisten suhteiden valinnalla
nuori määrittää suuntaa elämälleen (Nurmi ym. 2010, 124). Hyväksytyksi tuleminen on
nuorelle tärkeää, kuin myös tietty rajojen kokeilu. Niin voidaan sanoa, että päihteiden
kokeilu on sängen ymmärrettävä osa nuorten kehitysvaihetta. Päihteiden vaikutuksesta
ja kokeilusta haetaan hauskuutta, sosiaalista turvaa ja jännitystä, sekä tietynlaista kan-
nattelijaa arjen haasteisiin. (Koski 2012, 10–11).

Päämotiiveiksi huumeaineiden kokeiluun ja käyttöön ilmoitettiin ahdistus ja masen-
nus kysyttäessä motiiveja huumeaineita itse kokeilleilta tai käyttäneiltä. Muutenkin
tulokset puhuivat sen puolesta, että nuoret kaipasivat ilon ja mielihyvän kokemuksia,
stressin lieventämistä ja arjesta irtaantumista edes hetkellisesti. Herääkin kysymys, mikä
näille kokemuksille on esteenä päihteettömin keinoin saatavaksi?

Ahdistuksen uskoi merkittäväksi motiiviksi vain 21 % ja masennuksen 9 % ystävien ja
tuttavien huumeaineiden käytössä (Kuvio 2). Voisi katsoa, että nuoret uskovat ystävi-

en ja tuttavien huumausaineiden käytön olevan viihdekäyttöön pohjautuvaa, mutta todellisuudessa käyttäjien näkökulmasta päämotiivi on kuitenkin ahdistus sekä masennus. Päämotiivit huumausaineita käyttäneiden ja kokeilleiden keskuudessa olivat siis nuorten tunneperäiset ongelmat. Mutta aiheuttaako huumausaineiden kokeilun ja käytön esimerkiksi viihdekäytön motiiveihin keskeisesti kuuluvat ilon tunteen kokemisen kaipuu ja tarve irtautua todellisuudesta vai masennus ja ahdistus tai vain hetkellinen tarve irtautua hektisestä arjesta. Tätä ei voida suoraan tuloksista sanoa.

Nuoruuden voidaan sanoa kuitenkin olevan haavoittuvaa aikaa, joka näkyy esimerkiksi ongelmakäyttäytymisenä, mutta se koskettaa vain murto-osaa nuorista (Nurmi ym. 2010, 124). Vain osalla nuorista esiintyy ongelmia, jotka purkautuvat häiriökäyttäytymisenä ja pahoinvointina. Tunneperäiset, eli sisäänpäin suuntautuvat ongelmat pyritään erottamaan epäsosiaalisuudesta ja käytöshäiriöistä. Vakavista tunneperäisistä ongelmista yleisimmät ovat ahdistuneisuus ja masennus, niitä on todettu olevan noin 7–10 prosentilla nuorista. Uskoisin todellisen luvun olevan kuitenkin suurempi. Tyttöillä esiintyy masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta poikia enemmän. Tunneperäisten ongelmien taustalla on usein perhe-ongelmat ja kasaantuneet kielteiset elämäntapahtumat. Mielenterveysongelmiin liittyvät myös vahvasti nuoren ikätoverisuhteet. On kuitenkin muistettava, että valtaosa ihmisistä kokee masennusta ja ahdistuneisuutta jossakin elämän vaiheessa. (Nurmi ym. 2010, 150–151). Se, kuinka haavoittuvainen nuori on, määrittyy paljolti yksilön psykososiaalisten, persoonallisten ja geneettisten taustatekijöiden puitteista (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addictions 2008, 9).

7.5 Suhtautuminen ja altistuminen

Voidaan sanoa, että nuori saa yksilönä paljon pohjaa ajatusmaailmaansa omasta kotoaan (vanhempien ajatusmaailma ja kasvatustyyli) ja muilta aikuisilta, mutta erityisesti ikätovereiltaan (Nurmi ym. 2010, 147,149). Tutkimuksesta ilmeni, että vastanneista (n=82) 96 % kertoi uskovansa vanhempien suhtautuvan huumausaineisiin kielteisesti. Toki tähän kysymykseen sisäistettiin kaikki huumausaineet niin miedot kuin vahvat. Vanhempiansa suhtautumisen huumausaineita kohtaan, uskoi olevan neutraalia 2 % vastanneista ja vain 1 % uskoi vanhempiansa suhtautuvaan huumeisiin myönteisesti. Kaikki,

jotka uskoivat vanhempiensa suhtautuvan huumausaineita kohtaan myönteisesti olivat täysi-ikäisiä ja poikia.

Kysyttäessä kuinka suurena ongelmana vastaajat (n=85) pitivät huumausaineita **koti-maassamme** 6 % oli sitä mieltä, että ongelma oli hyvin suuri, melko suurena sitä piti 40 % ja melko pienenä ongelmana 51 %. Loput eivät pitäneet huumausaineita lainkaan ongelmana. Tytöistä 14 % oli sitä mieltä, että ongelma oli hyvin suuri ja 7 % tai ettei lainkaan ongelma. Vastaavasti pojista vain 2 % piti ongelmaa hyvin suurena tai pitänyt sitä lainkaan ongelmana ($p<0,05$). Kysyttäessä puolestaan, kuinka suurena ongelmana vastaajat pitivät huumausaineita **kotipaikkakunnallaan** vastaajista (n=86) 17 % ei pitänyt sitä lainkaan ongelmana ja 59 % melko pienenä ongelmana. Melko suurena ongelmana sitä piti 19 % ja loput 6 % hyvin suurena ongelmana. Pääasiassa kohderyhmä piti huumausaineita melko pienenä ongelmana niin kotipaikkakunnallaan kuin kotimaassamme.

Tutkimukseen vastanneista nuorista (n=86) 31% oli sitä mieltä, että osa huumausaineista tulisi laillistaa ja 32 % vastaajista (n=82) laillistaisi puolestaan kannabiksen. Huumausaineiden laillistamisesta kysyttäessä vastaajista (n=86) vain 5 % oli sitä mieltä, että kaikki huumausaineet tulisi laillistaa. Tämä avaa hieman nuorten asenteita huumausaineita kohtaan. Kysyttäessä puolestaan sallisiko vastaaja ystävänsä huumausaineiden käytön jopa puolet vastanneista (n=89) oli sitä mieltä, ettei hyväksyisi ja vajaa puolet kertoi, että hyväksyminen riippuisi siitä, mitä huumausainetta ystävä käyttäisi ja kuinka usein. Alaikäisistä vastaajista vain 6 % sallisi ystävänsä huumausaineiden käytön, kun taas vastaavasti täysi-ikäisistä jopa 27 %. Täysi-ikäisistä noin kolmannes ja alaikäisistä lähes puolet ei sallisi ystävänsä huumausaineiden käyttöä tai se riippuisi siitä mitä ainetta ystävä käyttäisi ja kuinka usein ($p<0,05$).

Asenteet huumausaineita käyttäviin ystäviin ja tuttaviiin olivat näin ollen täysi-ikäisillä paljon suvaitsevaisemmat kuin alaikäisillä. Jopa puolet vastaajista (n=89) ei kuitenkaan hyväksyisi ystävänsä tai tuttavansa huumausaineiden käyttöä, joka kuvastaa kielteistä asennetta. Kielteistä asennetta lieventää huomattavasti se, että jopa 44 % ilmoittaa, että hyväksyminen riippuu siitä, mistä huumausaineesta on kyse ja kuinka usein ainetta käytetään. Myös vuoden 2013 Kouluterveyskyselyn mukaan Etelä-Savolaisista ammattiin opiskelevista nuorista satunnaisen marihuanan käytön hyväksyisi tytöistä 22 % ja pojis-

ta 30 %. Puolestaan säännöllisen marihuanan käytön hyväksyisi tytöistä vain 4 % ja pojista 12 %.

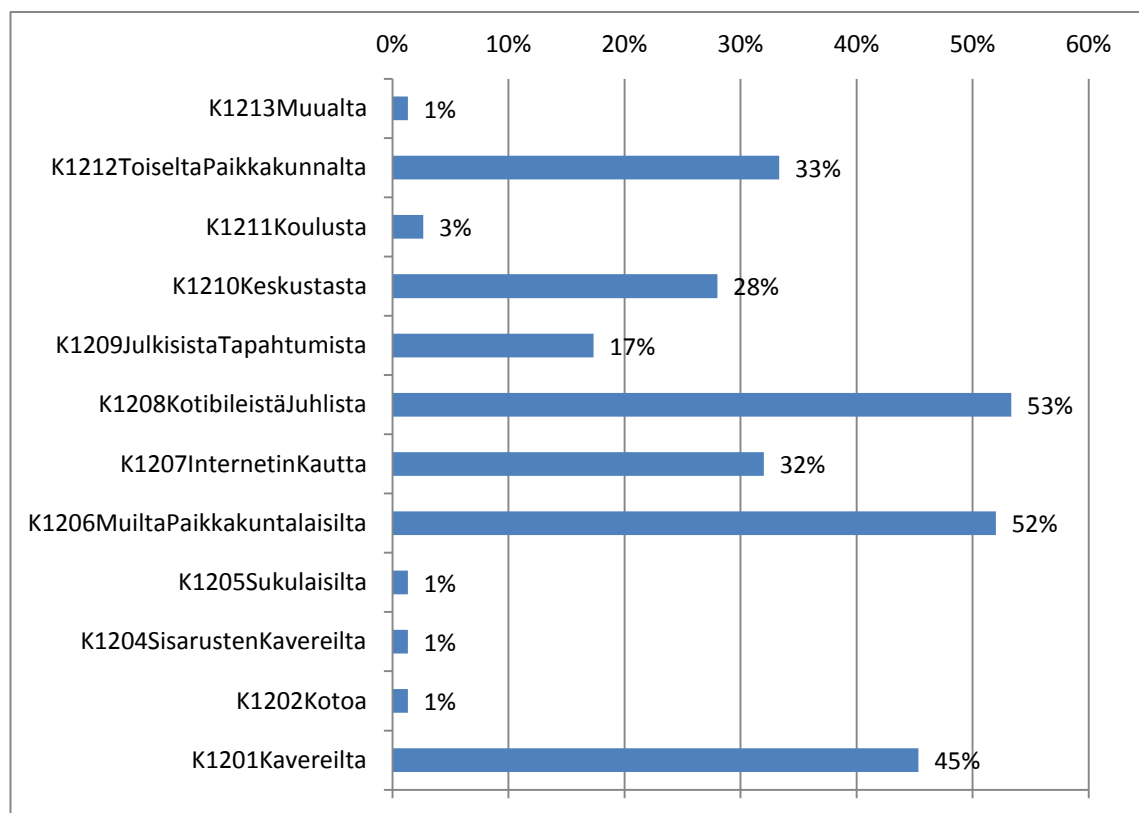
7.5.1 Sallitaanko viihdekäyttö?

Vastaajista (n=86) osan huumausaineista laillistaisi 31 %. Kannabiksen puolestaan laillistaisi 32 % vastaajista (n=82). Huumausaineita pidettiin melko pienenä ongelmana niin kotipaikkakunnalla kuin kotimaassa. Nämä tulokset kertovat osaltaan huumausaineita koskevien asenteiden lieventymisestä. Kuten mainittu, kannabiksen käyttö on lisääntynyt nuorten keskuudessa ja asenteet sitä kohtaan ovat lieventyneet esimerkiksi ESPAD -tutkimuksen mukaan. Niinpä uskon, että mikäli vastaaja on sitä mieltä, että hyväksyy ystävänsä huumausainekäytön riippuen siitä, mitä käyttää ja kuinka usein, voisi kannabis olla tässä hyväksytyjen aineiden joukossa. Huomioiden tässä edellä mainitut Kouluterveyskyselyn tulokset marihuanan satunnaisen ja säännöllisen käytön osalta. Tulokset puhuvat viihdekäytön käyttökulttuurin puolesta satunnaisen käytön suosion ja kannabiksen käytön suosion perusteella.

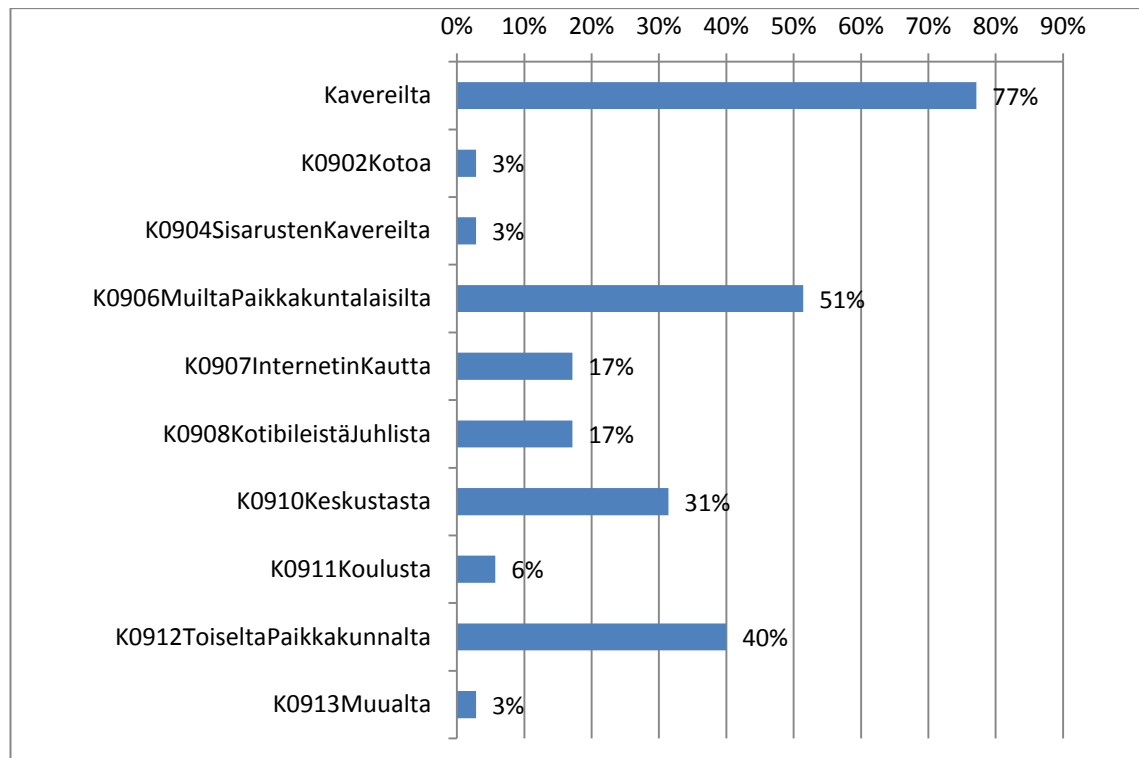
On sängen automaatio ajatella, että mitä enemmän huumausaineen käyttöä henkilöllä ilmenee, sen negatiivisempaa se on toisen mielestä. Varsinkin kun viihdekäyttö näyttää olevan yleisin käytönkulttuuri nuorison keskuudessa eikä ongelmakäyttöä suosita laajemmassakaan tarkastelussa siihen liittyvien vaarallisten huumausaineiden ja käytön tiheyden osalta. Huumausaineita koskevaa kokeilua ja käyttöä tarkastellessa merkitystä on siis myös sillä, että käytetäänkö vahvoja vai mietoja huumeita. Vahvempien aineiden käyttö on vähäisempää, kuten edellä esitetty Kuvio 1 osoittaa. Tällöin on syytä olettaa, ettei niiden käyttö tai kokeilukaan ole yhtä hyväksyttyä kuin mietojen aineiden. Kun todetaan yleistettävästi asenteiden huumausaineiden käyttöä kohtaan lieventyneen ja käytössä on eniten miedoksi katsottuja huumausaineita, kuten kannabista sekä käyttö on pääasiassa satunnaista, on näiden ja asenteiden lieventymisellä oltava jokin yhteys. Uskoisin, että tähän vaikuttaa myös nuorten muodostamien ryhmien sisäiset arvot ja normit, joiden kautta nuoret vaikuttavat ikätoverien käyttäytymiseen ja ratkaisuihin (Nurmi ym. 2010, 149). Ryhmä voi näin päättää osaltaan, mitkä aineet ovat hyväksytyjä ja mitkä ei sekä sen minkälainen käyttö on hyväksyttyä.

7.5.2 Huumausaineiden hankkimisen kentät ja hankinnan helppous

Tuloksista ilmenee siis, ettei vastanneiden huumausaineiden käyttö pääsääntöisesti ole ollut etukäteen suunniteltua. Kysyttäessä mistä tietäisit saavasi hankittua huumausaineita (Kuvio 4), suurin osa vastanneista ilmoitti merkittäväksi vaihtoehdoksi, että huumausaineita saisi kotibileistä ja juhlista, muilta paikkakuntalaisilta ja kavereilta. Vastaavasti kysyttäessä, mistä tiedät ystäväsi ja tuttaviesi hankkineen huumausaineita (Kuvio 5), kolme merkittävintä valintaa vastaajien kesken olivat: Kavereilta, muilta paikkakuntalaisilta ja toiselta paikkakunnalta. Vastaavasti vastaajista vain 17 % oli valinnut tässä merkittäväksi vaihtoehdoksi kotibileistä ja juhlista. Ja puolestaan toisen paikkakunnan 33 % kysyttäessä mistä tietäisit saavasi hankittua huumausaineita (Kuvio 4). Saatavuus ja sosiaalinen altistuminen puoltaa myös osaltaan viihdekäyttöä, jolloin käyttö tapahtuu pääsääntöisesti juhlimisympäristössä ja aineita käytetään enemmän ryhmässä kuin yksin. Tässä oletuksena, että koska saatavuus ja sosiaalinen altistuminen huumausaineille tapahtuu pääsääntöisesti juhlimisympäristössä käytetään aineita todennäköisesti myös kyseisessä ympäristössä.

KUVIO 4. Mistä tietäisit saavasi hankittua huumausaineita?

KUVIO 5. Mistä tiedät ystäväsi ja tuttaviesi hankkineen huumeaineita?

Kysyttäessä vuorostaan huumeaineiden saannin vaikeutta vastanneiden (n=83) vastaukset jakautuivat yllättävän tasaisesti. Reilu kolmannes vastanneista piti sitä hyvin vaikeana, kun taas melko helppona tai melko vaikeana neljännes vastaajista. Noin 10 % piti sitä hyvin helppona. Tytöistä huumeaineiden saantia piti hyvin helppona 18 % kun pojista vain 6 %. Vuoden 2013 Kouluterveyskyselyn mukaan Etelä-Savon alueella tytöistä 40 % ja pojista 36 % piti omalla paikkakunnallaan ikätoverinsa huumeaineiden hankintaa melko helppona. Vuoden 2013 Nuorten terveystapatutkimuksenkin mukaan huumeaineiden hankintaa pidetään helpompana kuin aikaisemmin.

7.5.3 Sosiaalinen altistuminen

Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan myös sosiaalinen altistuminen oli lisääntynyt aina vuodesta 2005, mutta olisi nykyiseltään kääntymässä laskuun. Tähän tulkintaan voi kuitenkin vaikuttaa kyselyvuosien vaihtelevat vastaajamäärät. Kyseisen tutkimuksen mukaan myös valtaosa huumeaineiden tarjonnasta nuorten keskuudessa tapahtui ystävien ja tuttavien kautta. Tyttöillä oli enemmän aineita käyttäviä tuttavuuksia kuin pojilla. Myös Kouluterveyskyselyn mukaan Etelä-Savon alueella 30 prosentilla tytöistä oli tut-

tavien joukossa 2–5 nuorta, jotka olivat kokeilleet huumausaineita kuluneen vuoden aikana, kun pojilla puolestaan 23 prosentilla. Kyselyyn vastanneiden tyttöjen tuttavien joukossa oli useampi kuin 5 huumausaineita kokeillutta tuttavaa 14 prosentilla vastanneista kun puolestaan pojilla 10 %. Voisi sanoa, että mitä enemmän nuori tuntee huumausaineita käyttäviä tuttavia ja mitä enemmän tarjontaa he kohtaavat sitä todennäköisempää on altistuminen huumausaineiden kokeiluun. Riski tähän on mielestäni selkeästi havaittavissa varsinkin tyttöjen keskuudessa.

Tässäkin tutkimuksessa sosiaalisesta altistumisen yleisyydestä puhui se, että vastanneista (n=89) 43 % kertoi tuntevansa jonkun ystävä tai tuttavapiiristään, joka käyttää huumausaineita, tytöistä jonkun tunsivat 50 % ja pojista 39 %. Vuoden 2013 Kouluterveyskyselyn mukaan ystävä tai tuttava oli tarjonnut huumausaineita tytöillä 17 prosentilla ja pojilla 12 %. Tulos oli laskenut edellisestä kyselystä. Niin tässä tutkimuksessa kuin Kouluterveyskyselyssä vastaajissa oli poikia tyttöjä enemmän ja että tytöt tunsivat huumausaineita käyttäviä tuttavia ja ystäviä poikia enemmän.

7.6 Tutkimuksen keskeisimmät tulokset

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että nuorten tyttöjen huumausaineiden käytön yleisyys ja huumausaineille altistuminen on huolestuttavan yleistä poikiin verrattuna. Lisäksi huoli huumausaineiden käytön suhteen olisi aiheellista herätä myös ulkopakkuntalaisten täysi-ikäisten opiskelijoiden ryhmää kohtaan. Heidän keskuudessaan ilmenee erityisesti vahvojen huumausaineiden, kuten amfetamiinin ja ekstaasin käyttöä. Tutkimustulosten pohjalta voidaan myös todeta kohderyhmän huumausainekulttuuriin olevan viihdekäytön käyttökulttuuriin pohjautuvaa.

Voidaan siis sanoa, että tytöt altistuvat mahdollisesti huumausaineille poikia enemmän, joka saattaa lisätä tyttöjen riskiä huumausainekokeiluihin. Kyselyssäni ei erikseen kysytty huumausaineiden tarjonnan kohtaamisesta tuttavien ja ystävien osalta, mutta Taulukot 4. ja 5. kertovat, että huumausaineita saatiin ja uskottiin saatavan eniten juurikin kavereilta, joten on sangen ymmärrettävää odottaa, että tarjontakin on tällöin kavereiden puolesta mahdollista. Kuten aiemmin mainittu tytöistä jopa noin 18 % piti huumausaineiden saantia hyvin helppona, kun pojista vastaavasti vain 6 %. Nuorten terveystapa-

tutkimuksen mukaan puolestaan vuonna 2013 huumeita kohdanneita tyttöjä oli 14-vuotiaiden keskuudessa noin 5 %, 16-vuotiaiden keskuudessa 15 % ja 18-vuotiaiden kohdalla noin 18 %. Kohtaamisen määrän voisi näin ollen sanoa tasaisesti kasvavan, mitä enemmän nuorella on ikää. Tämä voi osittain selittää myös selkeää eroa siinä, kuinka suuri osa täysi-ikäisistä (27 %) nuorista hyväksyi ystävänsä huumausaineiden käytön alaikäisiin (6 %) verrattuna.

Tyttöjen identiteetin kehityksen kannalta sosiaalisten suhteiden valinnat ovat keskeisimmässä roolissa kuin poikien (Nurmi 1995, 263). Tyttöjen muodostamat ryhmät ovat myös kiinteämpiä ja pysyvämpiä kuin poikien. Tytöt myös solmivat ystävyysuhteita nopeammin kuin pojat. (Nurmi ym. 2010, 149.) Tämä selittää osaltaan tulosta siitä, että tytöillä oli poikia enemmän huumausaineita käyttäviä tuttavuuksia ja että he altistuvat tarjonnalle poikia useammin sekä pitävät huumausaineiden hankintaa helpompana kuin pojat. Tytöt kokevat myös poikia useammin ahdistusta ja masennusta (Nurmi ym. 2010, 151). Taulukosta 3. huomaa, että huumausaineita käyttävät ja kokeilleet ovat ilmaisseet masennuksen ja ahdistuksen päämotiivikseen huumeiden käyttöön. Tytöt käyttivät ja olivat kokeilleet huumausaineita selkeästi enemmän kuin pojat (lukuun ottamatta ekstasia ja Subutexia), vaikka vastaajia kyselyyn oli poikia tyttöjä enemmän. Näin ollen on ymmärrettävissä miksi tytöt tulosten mukaan altistuvat poikia enemmän huumausaineille sosiaalisessa kontekstissa ja kuinka se näkyy kokeilun ja käytön määrässä sekä motiiveissa. Toisaalta kysyttäessä milloin viimeksi vastaajalle on tarjottu huumausaineita (n=81) 67 % ilmoitti, ettei heille oltu koskaan tarjottu huumausaineita, mutta noin 3 % ilmoitti, että heille oli tarjottu huumausaineita kuluneen viikonaikana, kuluneen kuukauden aikana 4 % ja kuluneen puolen vuoden aikana noin 7 % sekä kuluneen vuoden aikana 20 %. Kaikki jotka vastasivat, että heille oli tarjottu huumausaineita kuluneen viikonaikana olivat näin ollen hieman yllättävästi poikia.

Oli huolestuttavaa huomata nuorten naisten riskialttius huumausainekokeiluille. On kuitenkin samaan hengenvetoon muistettava, että kuten aiemmin mainittu, ei nuorta voi lokeroida sen mukaan ketä hänen ystävä tai tuttava piiriin kuuluu. Mikäli nuori tuntee huumausaineita kokeilleita tai käyttäviä henkilöitä, ei se tarkoita automaattisesti sitä, että hänkin aineita käyttäisi. Mutta huolen on hyvä herätä. Voi toki myös olla, että tytöt ovat suvaitsevaisempia huumausaineiden käytön suhteen kuin pojat, joka myös osaltaan selittäisi saatua tulosta.

Yleisesti ottaen kohderyhmää, eli ammattiin opiskelevia nuoria, ajatellessa tulokset it-sessään eivät ole niin negatiivisia Pieksämäkeläisten ala-ikäisten opiskelijoiden osalta, kuin saattavat ensi silmäyksellä vaikuttaa. Tuloksista voidaan todeta, että täysi-ikäiset vastaajat olivat ala-ikäisiä sallivampia huumausaineita käyttäviä ystäviä kohtaan. Täysi-ikäisten osuus oli myös alaikäisiin verrattuna hieman suurempi lähes jokaisen huumausaineen käyttö ja kokeilu kertojen määriä tarkastellessa. Muualla kuin Pieksämäellä asuvat käyttivät selkeästi useammin huumausaineita ja vahvoja aineita kuten ekstaasia ja amfetamiinia Pieksämäkeläisiin verrattuna. Huomioitava, että vastaajista oli 78 % Pieksämäkeläisiä ja alaikäisiä 56 %.

Tarkastellessa tutkimustuloksia puolestaan niin käytettyjen huumausaineiden, käytön tiheyden, huumausaineiden käytön sallittavuuden, huumausaineita koskevien asenteiden kuin käytön motiivien osalta, voi sängen selkeästi todeta kohderyhmän huumausaineiden käyttökulttuurin olevan viihdekäytön käyttökulttuuriin pohjautuvaa. Näin ollen myös ongelmakäyttöä ilmenee vähän. Käyttö on pääsääntöisesti satunnaista ja yleisin käytetty huumausaine on kannabis. Mietoja huumausaineita ja satunnaista käyttöä ystävien ja tuttavien osalta sallitaan paremmin kuin säännöllistä käyttöä ja vahvoja huumausaineita. Ekstaasin käyttö liittyy myös viihdekäyttöön ja se oli myös amfetamiinin kanssa vastaajien kesken sängen yleisesti kokeiltu huumausaine. Ristiriitaisuutta ekstaasin ja amfetamiinin käytön suhteen luo se, että ne ovat vahvoja huumausaineita ja että ne luokitellaan ongelmakäyttöön kuuluvaksi. Näin ollen on satunnaisen käytön suosio huomioitava lieventävänä tekijänä ongelmakäytön suhteen. Käyttö on sosialisovaa, sillä huumausaineita käytetään mieluummin ryhmässä kuin yksin ja huumausaineiden niin sanottuja "markkinapaikkoja" tarkastellessa (Kuvio 4 ja 5) huomaa kavereiden, juhlimisympäristön ja kotipaikkakunnan roolin merkittävyyden aineiden saatavuudessa.

Motiivit käyttöön ovat myös pää asiassa viihdekäytön motiiveihin pohjautuvia, kuten hetkellisen mielihyvän saanti ja arjesta irtautuminen sekä hyvän olon kokeminen. Masennus ja ahdistus nousivat selkeimmiksi motiiveiksi kysyttäessä kokeilleen tai käyttäneen vastaajan motiiveja huumausaineiden käyttöön. Aiheuttaako mielihyvän tunteen tai ilon tunteen puute ahdistusta ja masennusta vai ahdistus ja masennus todellisuudesta irtautumisen halua, ei voida tutkimuksen pohjalta sanoa. Huumausaineita koskevat asenteet puolestaan vaikuttivat sängen sallivilta, kun tarkasteltiin sitä kuinka suurin osa vastaajista piti huumausaineita melko pienenä ongelmana kotipaikkakunnallaan ja ko-

timaassamme. Samoin melkein kolmannes laillistaisi osan huumausaineista tai yksin kannabiksen. Myös ystävän huumausaineen käytön sallimisen tarkastelu antoi tähän pohjaa.

7.7 Pohdintaa ongelmakäytöstä ja viihdekäytöstä

Kuten mainittu, huumausaineet kriminalisoitiin 1900-luvulla, jonka seurauksena niiden käyttöä pidetään pääasiassa paheksuttavana yhteiskunnassa. Kriminalisoinnin seurauksena niiden käyttö on ollut syrjäyttävää ja leimaavaa. Kriminalisoinnin seurauksena huumerikollisuudesta on tullut erittäin kannattava teollisuudenala ja yhä koukuttavampia ja vaarallisempia synteettisiä huumausaineita ilmestyy markkinoille. (Hämeen-Anttila 2013, 218–129.) Ongelmakäyttöä esiintyy vähän ja viihdekäyttö on huumausainekulttuurissa noussut yleiseksi huumausaineiden käyttöä kuvaavaksi muodoksi. Viihdekäytön yleistymisen voisi mahdollisesti tulkita eräänlaiseksi kulttuurilliseksi kananotoksi huumausaineiden kriminalisointia vastaan ja elintapojen liberalisoitumisen puolesta. (Seppälä & Mikkola 2004, 17.)

Suomen huumausainepolitiikka perustuu vahvasti kansainväliseen lainsäädäntöön, yleisiin yhteiskuntapoliittisiin toimiin ja kansainvälisiin sopimuksiin. Näillä pyritään ehkäisemään huumausaineiden kysyntää ja tarjontaa, saatetaan huumeongelmasta kärsivät ajoissa hoitoon, vähentää huumausaineista johtuvia haittoja ja saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen laittomaan toimintaan syyllistyneet. (Varjonen ym. 2014, 13) Ensisijaisesti painotus on selkeästi ennaltaehkäisevässä työssä ja varhaisessa puuttumisessa. (Varjonen ym. 2014, 15). Kuten todettu, huumeolitiikassa ja päihdetyössä puhutaan usein ongelmakäytöstä (Seppälä & Mikkola 2004, 33). Ongelmakäyttöä ei kuitenkaan katsota ilmenevän väestöstä, kuin 0,5 prosentilla (Seppälä & Mikkola 2004, 17). Viihdekäyttö ei voida sanoa olevan ongelmakäyttöä. Huumausainepolitiikka tuntuu näin ollen sisällöllisesti olevan ristiriidassa vallitsevan käyttökulttuurin kanssa. Toki ennalta ehkäisevä työ on aina kannattavaa, etteivät ongelmat pääse räjähtämään käsiin.

Huumeiden käyttö katsotaan kuuluvaksi nuorisokulttuuriin ja sen yleistymien ja normalisoituminen on aiheuttanut huolta nuorten hyvinvoinnista (Salasuo 2004, 17). Poliittisissa linjauksissa ja laeissa nuoriso nostetaan selkeästi esille huumausaineita koskevassa

ennaltaehkäisevässä työssä useaan otteeseen. Tämä lienee ymmärrettävää, sillä nuorison kohdistettujen toimenpiteiden kautta saadaan pitkän tähtäimen tuloksia. Nuorten hyvinvointiin kannattaa panostaa. Huumausaineiden aiheuttamia haittoja tahdotaan ehkäistä. Mutta mitkä ovat viihdekäytön aiheuttamat haitat? On todettavissa, että nuorison keskuudessa vallitseva käyttökulttuuri huumausaineiden osalta on viihdekäyttö, jolloin käyttö on satunaista ja niin sanottu päähuumausaineena on kannabis. Kannabiksen käytöstä ei ole pystytty kuitenkaan satunnaiskäytön seurauksena toteamaan mitään sen erikoisempia terveydellisiä haittoja, kun kahvilla tai vaikkapa sokerilla on ihmiseen (Hämeen-Anttila 2013, 219).

On myös todettu, että viihdekäytössä ilmenee myös ekstaasin ja amfetamiinin käyttöä, jotka luokitellaan puolestaan vaarallisiksi huumausaineiksi ja linkitetään ongelmakäyttöön. Erottavana tekijänä on lähinnä käytön tiheys – käyttötaso. Ekstaasin ja amfetamiinin käyttöä ilmenee nuorison keskuudessa selkeästi. Näiden aineiden koukuttavuuden huomioon ottaen on mielestäni arveluttavaa olettaa että käyttö pysyisi viihdekäyttöön pohjautuvana, mutta nähtävästi aineiden satunnainenkin käyttö on mahdollista, kun miettii kuinka suurella osalla väestöstä ilmenee huumeiden ongelmakäyttöä.

Voiko puolestaan kannabiksen käyttöä perustellusti näin ollen luokitella ongelmakäytöksi? Tähän mennessä näyttöä on vain vahvempien huumausaineiden osalta. Onko oikein, että nyt satunnainen viihdekäyttäjät tuomitaan ongelmakäyttäjäksi ja rikollisen toiminnan harrastajaksi? Asenteet huumausaineita kohtaan lieventyvät koko ajan. Vuonna 2010 aikuisista 40 % piti muun muassa kannabiksen kokeilun riskejä vähäisenä ja luku on ollut kasvava aina 2000-luvun alusta alkaen. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2012, 30.)

Voidaan sanoa, että huumausaineiden läsnäoloon on alettu tottua, haittojen ja käytön kasvun katsotaan pysähtyneen. Huumausainetilanne on vakiintunut siinä määrin, että asenteet huumausaineita kohtaan ovat muuttuneet sallivammaksi. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2012, 30) Myös vuoden 2011 ESPAD -tutkimuksessa todettiin, että asenteet huumausainekokeiluja kohtaan katsotaan lieventyneen nuorten keskuudessa, etenkin kannabiksen, ekstaasin ja amfetamiinin kohdalla. Myös Nuorten terveystapatutkimus vuodelta 2013 toteaa tulostensa varjolla, että asenteet huumausaineita kohtaan ovat muuttuneet sallivammaksi. Kouluterveyskysely vuodelta 2013 puolestaan kertoo huu-

mausainekokeilujen kasvaneen. Huumeiden katsotaan arkipäiväistyvän. Tämä voi omalta osaltaan lisätä nuorten huumausainekokeiluja. Käytön ja kokeilun ehkäiseviä toimia ajatellen herää kiinnostus juurikin nuorten huumausaineiden kokeilun motiiveihin.

Päihteet kuuluvat yhä useimmin nuorten kehitysvaiheeseen. Niiden vaikutuksesta ja kokeilusta haetaan hauskuutta, sosiaalista turvaa, jännitystä sekä tietynlaista kannattelijaa arjen haasteisiin (Koski 2012, 11). Näin voi huomata, että nuorten yleiset päihteiden käytön motiivit ovat samankaltaiset kuin viihdekäytön motiivit. Hyväksytyksi tuleminen on tärkeää ja siksi esimerkiksi päihteistä kieltäytyminen voi olla vaikeaa. Päihteiden käyttö on usein satunnaista kokeilua, mutta nuorten keskuudessa vallitseva käyttökulttuuri on muokkaantunut viimevuosina päihteitä sallivammaksi. (Koski 2012, 11.) Tämä voi olla mahdollinen tekijä käytön ja kokeilun lisääntymiseen ja ongelmakäytön riskiin.

7.8 Nuorten hyvinvoinnin tutkimisen tärkeys

Huoli nuoren hyvinvoinnista nousi selkeästi esille Matti Vanhasen toisen hallituskauden hallitusohjelmassa, minkä seurauksena luotiin toimenpiteitä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Huolen herääminen varsinkin toisen asteen ammattiin opiskelevien nuorten kohdalla oli ymmärrettävää tilastojen varjossa, jonka mukaan heidän hyvinvoinnissaan yläasteikäisiin ja lukiolaisiin oli huomattavia eroja. Erot ilmenivät Kouluterveyskyselystä, johon ammattikoulut otettiin takaisin mukaan vasta vuonna 2008.

Onkin mielestäni aiheellista keskittyä enemmän huumausaineiden kokeiluun ja käyttöön ajaviin motiiveihin, kuten nuorten ja varsinkin nuorten tyttöjen masennuksen ja ahdistuneisuuden aiheuttamiin tekijöihin. Tähän on varmasti auttava myös edellä mainitun hallitusohjelman tulokset, kuten panostus opiskelijahuoltoon, jonka tehtävänä oli edistää opiskelijan fyysistä- ja psyykkistä hyvinvointia ja tätä kautta koko yhteisön hyvinvointia (Pietikäinen ym. 2007, 34). Kouluterveyskyselyn laajentaminen myös ammattillisten oppilaitosten piiriin katsotaan tukevan heidänkin hyvinvoinnin edistämistä. Yksi syy siihen, miksi tulokset esimerkiksi päihteiden käytön osalta ovat ammattikoulussa suuremmat kuin peruskoulussa tai lukiossa johtuu varmasti osittain siitä, että panos heidän hyvinvointiinsa on aktivoitunut näkyvästi vasta muutamia vuosia sitten.

Opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin -edistäminen on näkynyt niin, että opettajan rinnalle ammatillisiin oppilaitoksiin on saatu kuraattoreita, terveydenhoitajia, sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja. Kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön on keskitytty aiempaa enemmän. Terveystiedon opettaminen omana oppiaineena on mahdollistanut muun muassa päihdetyön kehittymisen. (Väyrynen, Saaristo, Wiss & Rigoff 2008, 4.) Nämä kaikki edellä mainitut edistämiskeinot ehkäisevät syrjäytymistä ja tukevat nuorten kasvua. Panostus ammattiin opiskelevien hyvinvoinnin lisäämiseen alkaa näkyä selkeämmin vasta vuosien päästä. Uusien toimintatapojen ja käytäntöjen tulosten näkyminen ottaa aina aikansa. Tutkimuksenikin tuloksista kuitenkin huomaa, että kyseisen kohderyhmän hyvinvointiin tulee panostaa ja jos mahdollista, niin järjestää entistäkin enemmän toimia varsinkin nuorten psyykkisen hyvinvoinnin parantamiseen.

Nuorten hyvinvointitutkimuksia tarkastellessa tulee tuntuma, että tupakan ja alkoholin käyttöön keskitytään kyselyjen aihepiireissä liikaa, vaikka kaikki saatavilla oleva tieto kuitenkin kuvastaa mielestäni sitä, että huumausaineet ovat myös selkeästi osana nykynuorten arkea. Huumausaineet tulisi näin ollen nostaa entistä selkeämmin esille kyselyissä. Kouluterveyskysely järjestetään muita kyselyjä kattavammalle kohderyhmälle, jolloin olisi hyvä, että se sisältäisi enemmän kysymyksiä myös huumausaineista. Nykyiset kysymykset antavat toki pientä pohjaa saatavuudesta, tarjonnasta ja käytöstä, mutta laajempaa tutkimustietoutta olisi mahdollista saada.

Huumausaineiden käyttö niin nuorten kuin aikuisten keskuudessa tuntuu olevan yhteiskunnassamme tabu. Tämä tabu tulisi mielestäni saada takaisin arjen keskustelun piiriin. Näin sen todellinen tilanne tulisi selkeämmin kaikkien tietoon, tilanne hahmotettaisiin paremmin ja tällöin myös toimenpiteitä kasvavan kokeilun ja käytön vähentämiseksi, varsinkin nuorten keskuudessa, voisi alkaa tehdä entistä paremmin.

Selvitellessäni muita aiheeseen liittyviä tutkimuksia, raportteja ja julkaisuja kohderyhmän huumausaineiden käyttöä koskien, huomasin niiden lähes aina kietoutuvan vain Kouluterveyskyselyn ympärille. Tämä kertoo siitä, että tutkinnallisesti kyseiseen kohderyhmään oli kiinnitetty huomiota vasta muutamia vuosia ja tutkimus tieto oli kietoutunut paljolti vain yhden tutkimuksen tuloksiin. Valtakunnallisella tasolla vasta kolmena tutkimusvuonna Kouluterveyskyselyn osalta. ESPAD -tutkimuksen kohderyhmä ei kohdata kyseistä ja Nuortenterveystapatutkimus jakaa tulokset vain iän ja sukupuolen perus-

teella. Herää kysymys miksi ammattioppilaitosten opiskelijoiden päihteiden ja varsinkin huumausaineiden käyttöön tai ylipäätään hyvinvointiin on kiinnitetty aiemmin niin vähän huomiota? Uskoisi hyvinvoinnin kävelevän käsikädessä päihteiden käytön kanssa. Kattavampi tutkimuspohja antaisi myös mahdollisesti entistä realistisempaa kuvaa nuorten keskuudessa vallitsevasta huumausainekulttuurista, josta on myös hyvin vähän tutkimustietoa.

Suoranaista syytä siihen miksi ammatilliset oppilaitokset oli jätetty pois kyselyn kohde-ryhmästä ei ole, mutta yksi selkeä haaste oli ollut kato ammatillisten oppilaitosten vastaaja-aktiivisuudessa (Pietikäinen ym. 2007, 8). Huomattavaksi ongelmaksi ammatillisista oppilaitoksista tehtävässä tiedonkeruussa havaittiin myös niiden monimuotoisuudessa. Selkeitä yhteisiä käytäntöjä oli vähän, joka vaikutti vastauksiin selkeästi. Oli hyvin oppilaitos- ja yksikkökohtaista esimerkiksi oliko heillä käytössä omaa opiskelija-huoltoryhmää, millaiset kurinpitotoimenpiteet tai millainen henkilöstömitoitus heillä oli. Vertailukelpoisen tiedon saanti ammatillisista oppilaitoksista on haasteellista, mutta ei mahdotonta. (Väyrynen ym. 2008, 8–9.) On myös huomioitava, että ammatillinen koulutus on ollut muutoksessa aina vuodesta 2006 lähtöisin. Tutkintoja kehitettiin työelämälähtöisemmiksi ja joustavammiksi (Väyrynen ym. 2008, 4).

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN JA EETTISYYDEN TARKASTELUA

Tutkimuksen validiteetti mittaa tutkimuksen kykyä selvittää juuri sitä asiaa, mitä tutkimuksen on tarkoitus selvittää. Ovatko tulokset päteviä niin tutkittavan kohteen kannalta kuin verrattaessa jo olemassa olevaan tietoon. Tutkimukseni suuri otantamäärä kasvatti tutkimuksen reliabiliteettia. Reliabiliteettia lisäsi myös strukturoitujen kysymysten käyttäminen tiedonkeruussa ja otantaryhmien samankaltaisuus. Tutkimustieto oli se mikä se oli, eikä sitä tulkittu kausaalisiin prosessein, jolloin tuloksia ei johdateltu. Tutkimukseni oli myös objektiivinen. Tutkimukseni reliabiliteettia koettelee se, ettei sillä ole todennäköisesti jatkumoa. On myös mietittävä olisiko tutkimus tulos mahdollisesti ollut toinen, mikäli kysely olisi teetätetty eri aikaan. (Koski 2012, 51.) Tutkimuksen luotettavuutta kasvatti myös se, että saadut tulokset olivat suurilta osin samassa linjassa aikaisempien nuorten hyvinvointitutkimusten tulosten kanssa.

Menetelmien, joilla itse aineisto on hankittu, pitäisi valita tutkittavan ilmiön ehdoilla ja näin ollen myös käytetyn teorian ja käsitteistön mukaisesti. Tulkinallisesti positiivinen tutkimustulos on helpoin tulkita, mutta se olisi eettisesti väärin. (Erätuuli, Leino & Yli- luoma 1994, 100.) Tutkimustyötä tehdessä eettisten ratkaisujen tavoitteena on ennen kaikkea tasa-arvoinen vuorovaikutus, oikeudenmukaisuuden korostaminen ja ihmisten kunnioittaminen. Ihmisten kunnioittaminen asiana kytkee mielestäni sisälleen tiettyjä lakeja, kuten itsemääräämisoikeuden. Pääsääntöisesti tutkimushankkeeseen tietoja antavien henkilöiden tulee antaa lupa itse tutkimuksen tekemiseen. (Diakonia- ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.) Tässä tapauksessa se olisi tarkoittanut sitä, että tutkimuskohteeseen kuuluvat henkilöt saisivat itse päättää vastaako kyselylomakkeeseen vai ei. Suomen perustuslain 6§:n 3. momentin mukaisesti lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa heitä koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Kyseinen oikeus on myös turvattu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa sen kahdennessatoista artiklassa. Tämä on tärkeä asia ymmärtää, mutta tutkimukseni kohderyhmään kuuluvat henkilöt olivat oppilaitosten oppilaita, jolloin huoltajien tai osallistujien erillistä lupaa kyselyn teettämiseen ei periaatteessa tarvittu, sillä koulun rehtori katsoi tutkimuksen olevan instituutiolle hyödyllistä tietoa tuottava. Tällöin se pystytään toteuttamaan osana koulun normaalia toimintaa. Ehtona on kuitenkin, että vastaajien tietoturva säilyy. On silti muistettava kunnioittaa oppilaiden vapaaehtoisuu-

den periaatetta ja itsemääräämisoikeutta. (Tampereen yliopisto 2013.) Vastaamaan ei voinut pakottaa.

Laitoin paljon painoarvoa tutkimukseni saatekirjeeseen ja itse kysymyslomakkeeseen, kun toin esiin tutkimukseni eettisyyttä. Kenenkään ei siis ollut pakko vastata kyselylomakkeeseen, joko ollenkaan tai sen tiettyihin kohtiin. Tämä vaikutti toki hieman tutkimustuloksiin, mutta katsoin pystyväni niin itse kuin kuraattorin kanssa motivoimaan oppilaita vastaamaan ja auttamaan vastaajia ymmärtämään, miksi kyseisen tiedon saanti oli tärkeää. Kyselylomakkeeni saatekirjeessä pidin tärkeänä selittää ymmärrettävästi tutkimuksesta sen kuka sitä tekee, miksi tekee ja miten tekee. Koska kysely kohdistui arkaluontaisen aiheen ympärille halusin painottaa vastaajille eritoten heidän tietosuojastaan, joka mahdollistui mielestäni suureksi osaksi jo oikein aseteltujen kysymysten avulla. Näin yksittäisiä henkilöitä ei voitu mitenkään tunnistaa tutkimus raportissa ja itse tutkimustuloksia ei muokkailtu mieleiseksi. Toin ilmi, että vain minä luen yksittäiset vastaukset ja kasaan niistä tilastot. Tahdoin olla avoin ja eettinen tutkimuskohteitani kohtaan.

Tutkimuksen eettisyys merkitsi myös tapaa, jolla suhtauduin työhöni, ongelmiin ja niihin henkilöihin, joita tutkin. Eettinen asenne tuli ilmi aiheen valinnassa, tiedon hankinnassa, kuinka prosessista, teoriasta ja tuloksista puhuttiin ja kuinka tuloksia sovellettiin. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.) Pysin siis olemaan mahdollisimman objektiivinen koko työni prosessin ajan. Tulkitsin lähdemateriaalieni ja tutkimustulosteni tietoja niin kuin ne olivat, enkä lähtenyt liiaksi miettimään miksi niin on omasta mielestäni.

Itse huumausainekulttuuriin kietoutunut aihevalinta tapahtui osittain siitä syystä, että tahdoin haastaa itseni sosiaalialan tulevana ammattilaisena ajattelemaan huumausaineita koskevia asioita myös käyttäjien näkökulmasta ja ymmärtämään huumausaine kulttuuri laajempänä kokonaisuutena. Katsoisin tutkimusten tuottaman kulttuurisen ymmärryksen olevan sen ymmärtämisen osalta olennaista. Itse pidän tärkeänä sosiaalialalle valmistuvana ammattilaisena yksilöä kunnioittavaa ja kokonaisvaltaista ymmärtämistä. Lokerointi on pahe johon helposti sorrutaan, kun tehdään töitä ihmisten kanssa. Lokerointi antaa omalta osaltaan hyvän pohjan siihen mistä kenenkin kanssa kannattaa lähteä liikkeelle, mutta se ei saa olla liian vahvoja suuntaviivoja antava. Hyvän ammattilaisen

tulisi osata katsoa aina niin sanotusti pintaa syvemmälle. Vain tällöin asiakas kohdataan mielestäni yksilönä. Omat persoonalliset näkemykset eivät saa näkyä asiakkaan tilanteen hahmottamisessa tai hoitamisessa liikaa.

LÄHTEET:

- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä, Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Julkaisuja C Katsauksia ja aineistoja 17. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addictions 2008. Drugs and vulnerable groups of young people. Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Erätuuli, Matti; Leino, Jarkko & Yliluoma, Pertti 1994. Kvantitatiiviset analyysimenetelmät ihmistieteissä. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Havio, Marjaliisa; Inkinen, Maria & Partanen, Airi (toim.) 2009. Päihdehoitotyö. Helsinki: Tammi.
- Helsingin Sanomat 2014. Kannabiksen laillinen myynti alkoi Coloradossa. Ulkomaat. 1.1. Viitattu 1.9.2014. <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1388546340857>.
- Holopainen, Martti & Pulkkinen, Pekka 2002. Tilastolliset menetelmät. 5. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Huumausainelaki 2008. 373/30.5.2008. Viitattu 18.12.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=huumausainelaki>.
- Hämeen-Anttila, Jaakko 2013. Trippi ihmemaahan – Huumeiden kulttuurihistoria. Helsinki: Otava.
- Karjalainen, Tommi 2012. Mittariston laatiminen laatutyöhön perusopetuksen laatuksiterityö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 15.11.2013. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/pop/liitteet/Tommi.Karjalainen.pdf>.
- Kinnunen, M. Jaana; Lindfors, Pirjo; Pere, Lasse; Ollila, Hanna; Samposalo, Hanna & Rimpelä, Arja 2013. Nuorten terveystapatutkimus 2013 - Nuorten tupakatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:16. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 16.11.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26851.pdf.

- Koski, Elina 2012. Nuorten näkemyksiä ja kokemuksia huumeista. Seinäjoen ammatti-
korkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Lappalainen-Lehto, Riitta; Romu, Marja-Liisa & Taskinen, Mailis 2008. Haasteena
päähteet – ammatillisen päihdetyön perusteita. Helsinki: WSOY Oppima-
teriaalit OY.
- Lastensuojelulaki 2007. 417/13.4.2007. Viitattu 18.12.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>.
- Luopa, Pauliina; Kivimäki, Hanne; Matikka, Anni; Vilkki, Suvi; Jokela, Jukka; Laukka-
rinen, Essi & Paananen, Reija 2014. Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000–
2013 – Kouluterveyskyselyn tulokset. Raportti 25/2014. Helsinki: Terveys-
den- ja hyvinvoinnin laitos.
- Nuorisolaki 2006. 72/27.1.2006. Viitattu 18.12.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Nuorisolaki>.
- Nurmi, Jan-Erik 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa
Paula Lyytinen, Mikko Korhonen & Heikki Lyytinen (toim.) Näkö-
kulmia kehityspsykologiaan – Kehitys kontekstissaan. 1.–7. painos, 2006.
Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 256–274.
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea &
Ruoppila, Isto 2010. Ihmisen psykologinen kehitys. 1.– 4. Painos. Helsin-
ki: WSOYpro Oy.
- Opetusministeriö 2007. Lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011. Viitat-
tu 20.10.2014.
[http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/kehittaemisohjel-
ma/liitteet/lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma.pdf](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/kehittaemisohjelma/liitteet/lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma.pdf).
- Perustuslaki 1999. 731/11.6.1999. Viitattu 18.12.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Perustuslaki#a731-1999>.
- Pietikäinen, Minna; Luopa, Pauliina; Sinkkonen, Annika; Markkula, Jaana; Jokela, Juk-
ka & Puusniemi, Riikka 2008. Kouluterveyskysely 2007 - ammatillisissa
oppilaitoksissa Kainuun maakunnassa ja Oulun seudulla. Helsinki: STA-
KES. Viitattu 12.2.2014.

<http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Julkaisu/R3-2008-VERKKO.pdf>.

Poliisi 2013. Huumausaineet. Viitattu 16.11.2013.

<http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/D8F18FEAF4ABB22EC2256BC9003BFB50?opendocument>.

Päihdehuoltolaki 1986. 41/17.1.1986. Viitattu 18.12.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=p%C3%A4ihdehuoltolaki>.

Päihdelinkki 2014. Ekstaasi. Viitattu 13.10.2014.

<http://www.paihdelinkki.fi/pikatieto/?c=Ekstaasi>.

Raitasalo, Kirsimarja; Huhtanen, Petri, Miekkala, Mari & Ahlström, Salme 2012. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995-2011, ESPAD -tutkimusten tulokset. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos Raportti 59/2012. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Raittiustyölaki 1982. 828/19.11.1982. Viitattu 18.12.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820828?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=raittiusty%C3%B6laki>.

Rikoslaki 1889. 39/19.12.1889. Viitattu 18.12.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki#L50>.

Salasuo, Mikko 2004. Huumeet ajankuvana – Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa. Stakes – tutkimuksia 149. Helsinki: Stakes.

Seppä, Kaija 2003. Päihdelainsäädäntö. Teoksessa Mikko Salaspuro, Kalervo Kiianmaa & Kaija Seppä (toim.) Päihdelääketiede. 2. uusittu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 83–90.

Seppä, Kaija & Heinälä, Pekka 2012. Lääkkeiden väärinkäytön tunnistaminen ja ehkäisy. Teoksessa Kaija Seppä, Mauri Aalto, Hannu Alho & Kalervo Kiianmaa (toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 61–70.

Seppälä, Pauliina & Mikkola, Tomi. Huumeet Internetissä ja nuorisokulttuureissa – Havaintoja huumeiden merkityksistä ja riskikäsitteistä käyttäjäpiireissä. Stakes –Raportteja 287. Helsinki: Stakes.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Opiskeluterveydenhuollon opas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2006:12. Viitattu 20.10.2014.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=D LFE-3574.pdf.

Suomen ammattiin opiskelevien keskusliitto 2005. Sairasta sakkia? ammattiin opiskelevien hyvinvointi 2005. Tuloste tekijän hallussa.

Tampereen yliopisto 2013. Tutkittavien itsemääräämisoikeus. Viitattu 12.11.2013.
<http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/periaatteet/itsem.html>.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2012. Päihdetilastollinen vuosikirja 2012 – Alkoholi ja huumeet. Sosiaaliturva 2012. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014a. Huumelainsäädännön kehitys. Viitattu 30.8.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/huumelainsaadannon-kehitys.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014b. Kouluterveyskysely. Viitattu 16.11.2014.
<http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014c. Päihteet ja riippuvuudet. Viitattu 17.11.2014.
http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet#kokeillut_laittomia_huumeita_ainakin_kerran.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014d. Indikaattorikuvaukset. Viitattu 16.11.2014.
<http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntija-tyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/indikaattorikuvaukset>.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014e. Päihteet ja riippuvuudet. Kokeillut laittomia huumausaineita ainakin kerran. Viitattu 17.11.2014.
http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet#kokeillut_laittomia_huumeita_ainakin_kerran.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014f. Päihteet ja riippuvuudet. Kokeillut laittomia huumausaineita ainakin kerran. Prosenttiosuudet Excel -taulukkona. Viitattu 17.11.2014. <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset->

aiheittain/paihteet-ja-

riippuvuudet#kokeillut_laittomia_huumeita_ainakin_kerran.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014g. Kouluterveyskysely. Etelä-Savon tulokset.

Kysymyskohtaiset taulukot. Päähteet. Viitattu 16.11.2014.

<http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja->

asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset/tulokset-

alueittain/ita-suomi/etela-savo.

Varjonen, Vili; Tanhua, Hannele & Forsell, Martta 2014. Finland Drug Situation 2013 –

New developments, trends and in-depth information on selected issues.

2013 National report to the EMCDDA . Reitox National Focal Point,

THL. Helsinki: National Institute for Health and Welfare.

Von der Pahlen, Bettina & Marttunen, Mauri 2012. Nuoret ja huumeet. Teoksessa: Kai-

ja Seppä, Mauri Aalto, Hannu Alho & Kalervo Kiiänmaa (toim.). Huume-

ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 213–224.

Väyrynen, Pirjo; Saaristo, Vesa; Wiss, Kirsi & Rigonoff, Anne-Marie 2009. Hyvin-

voinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa raportti

kyselystä vuonna 2008. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos & Opetushalli-

tus. Helsinki: Edita Prima Oy. Viitattu 12.2.2014.

http://www.oph.fi/download/111287_Hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen.pdf.

LIITE. Kyselylomake

Lue tämä ensin.

Hei,

Olen Mari Kärkkäinen ja opiskelen sosionomiksi Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Seuraava kysely kuuluu huumausaineiden käyttöä, saatavuutta ja tarjontaa tutkivaan opinnäytetyöhöni. Kyselyyn on valittu vastaamaan kaikki oppilaitoksesi 1. ja 2. vuoden opiskelijat.

Tähän kyselyyn vastaat nimettömänä, eli älä mainitse nimeäsi tai muita sinun tunnistamiseksi helpottavia tietoja missään kohtaa. Kun olet vastannut kyselyyn taita paperit puoliksi niin, ettei tekstipuoli näy ulospäin. Tämän jälkeen vie vastaukseesi auditorion edessä olevaan pahvilaatikkoon. Kaikki vastanneet palauttavat lomakkeen samaan laatikkoon. Luokkakohtaisia tunnistettavuuksia kyselyssä ei tehdä.

Vastausten käsittely on täysin luottamuksellista. Yksittäisen vastaajan tietoja ei luovuteta edelleen mihinkään ja tuloksissa yksittäiset vastaukset eivät myöskään erotu.

Kun kaikki ryhmät ovat vastanneet kyselyyn, Kyselyn toteuttaja sinetöi laatikon. Kyselyn toteuttaja on ainoa, joka tulkitsee kyselyn tuloksia.

Tämä ei ole koe, joten kysymyksiin ei ole oikeita ja väärä vastauksia. Mikäli et löydä mieleistä vastausvaihtoehtoa, ympyröi se, joka on lähinnä sopivaa vastaustasi. **Merkitse vastauksesi ympyröimällä vastausvaihtoehtoasi kuvaava numero.** Mikäli tahdot muuttaa vastaustasi, tee rasti ensimmäisen ympyröintisi päälle ja ympyröi tämän jälkeen haluamasi vastauskohdan numero.

Seuraa tarkasti kyselyn ohjeistuksia. Mikäli sinulle tulee kysyttävää, viittaa, niin opettaja tai kyselyn toteuttaja auttaa sinua.

Vastaathan kaikkiin kysymyksiin.

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi!

Ole hyvä ja aloita, kun opettaja antaa siihen luvan.

VASTAUS ESIMERKKI:**1. Ikä**

- 1 15 v.
 ② 16 v.
 3 17 v.
 4 18 v.
 5 19 v. tai enemmän

4. Oletko kuluneen vuoden aikana kokeillut joitain seuraavista huumausaineista:

	En kertaa- kaan	Kerran	2–4 kertaa	5 kertaa tai enemmän
Marihuana	①	2	3	4
Hasis	1	2	③	4
Amfetamiini	①	2	3	4

Merkitse vastauksesi ympyröimällä vastausvaihtoehtoasi kuvaava numero:

- 1. Ikä**
- 1 15 v.
 - 2 16 v.
 - 3 17 v.
 - 4 18 v.
 - 5 19 v. tai enemmän

- 2. Sukupuoli:**
- 1 Tyttö
 - 2 Poika

- 3. Kotipaikkakunta:**
- 1 Pieksämäki
 - 2 Muu, mikä? _____

4. Oletko kuluneen vuoden aikana kokeillut joitain seuraavista huumausaineista:

	En kertaakaan	Kerran	2–4 kertaa	5 kertaa tai enemmän
Marihuana	1	2	3	4
Hasis	1	2	3	4
Amfetamiini	1	2	3	4
Ekstaasi	1	2	3	4
Subutex	1	2	3	4
Heroini	1	2	3	4
Kokaiini	1	2	3	4
LSD	1	2	3	4
Gamma	1	2	3	4
Uni- ja rauhoittavat lääkeaineet (esim. bentsodiatsepiini) Ilman lääkärin määräystä!	1	2	3	4
Huumesienet	1	2	3	4
Jokin muu, mikä:	1	2	3	4

Mikäli et ole kuluneen vuoden aikana kertaakaan kokeillut yhtäkään edellä mainituista huumausaineista siirry kysymykseen 6., muussa tapauksessa jatka kysymykseen 5.

5. Valitse seuraavista vaihtoehtoista se (yksi vaihtoehto), joka kuvaa huumausaineiden kokeiluasi/käyttöäsi parhaiten:

- 1 En suunnitellut käyttöä etukäteen
- 2 Käytin/kokeilin koska, sitä oli saatavilla
- 3 Käytän ainoastaan, jos joku tarjoaa
- 4 Hankkiuduin tarkoituksella tilanteeseen, jossa huumausaineita oli saatavilla
- 5 Hankin tarkoituksellisesti huumausaineita ja olen valmis maksamaan niistä

6. Kuinka vaikea sinun olisi saada kysymyksessä 4 mainittuja huumausaineita (Marihuana, Hasis, Amfetamiini, Ekstaasi, Subutex, Heroiini, Kokaiini, LSD, Gamma, Uni- ja rauhoittavat lääkkeaineet (ilman lääkärin määräystä), Huumesienet):

- 1 Hyvin vaikea
- 2 Melko vaikea
- 3 Melko helppo
- 4 Hyvin helppo

7. Sallisitko ystäväsi huumausaineiden käytön?:

- 1 Kyllä
- 2 Ei
- 3 Riippuu mitä ainetta käyttää ja kuinka usein

8. Tunnetko ketään ystävä- tai tuttavapiiristäsi, joka käyttää huumausaineita?

- 1 Kyllä
- 2 Ei ---> Siirry kysymykseen 12.

9. Mistä tiedät henkilökohtaisesti ystäväsi tai tuttavasi hankkineen kysymyksessä 4 mainittuja huumausaineita?:

Valitse kolme merkittävintä vaihtoehtoa:

- 1 Kavereilta
 - 2 Kotoa
 - 3 Sisaruksilta
 - 4 Sisarusten kavereilta
 - 5 Sukulaisilta
 - 6 Muilta paikkakuntalaisilta
 - 7 Internetin kautta
 - 8 Kotibileistä/juhlista
 - 9 Julkisista tapahtumista
 - 10 Keskustasta
 - 11 Koulusta
 - 12 Toiselta paikkakunnalta
 - 13 Muualta, mistä? _____
-

10. Miksi uskot ystäväsi tai tuttavasi käyttävän kysymyksessä 4 mainittuja huumausaineita?

Valitse kolme merkittävintä vaihtoehtoa:

- 1 Ahdistukseen
 - 2 Masennukseen
 - 3 Stressiin
 - 4 Väsymykseen
 - 5 Pahanolon tunteeseen
 - 6 Yksinäisyyteen
 - 7 Paineen lievittämiseen, joita ryhmässä oleminen luo
 - 8 Uuden kokemiseksi
 - 9 Jännityksen kokemiseksi
 - 10 Ilon tunteen kokemiseksi
 - 11 Hyvän olon kokemiseksi
 - 12 Itsevarmuuden kasvattamiseksi
 - 13 Estämään nälän tunnetta (painonhallintaan)
 - 14 Vaikutuksen tekemiseksi
 - 15 Hetkellisen mielihyvän saamiseksi
 - 16 Arjesta irtaantumiseksi
 - 17 Todellisuudesta pakenemiseksi
 - 18 Muusta syystä, mistä?: _____
-

11. Katsotko huumausaineita käyttävistä tai kokeilleista ystävistäsi tai tuttavistasi käyttävän huumausaineita enemmän yksin kuin ryhmässä?

- 1 Yksin
- 2 Ryhmässä

12. Mistä tietäisit saavasi hankittua kysymyksessä 4 mainittuja huumausaineita?

Valitse kolme merkittävintä vaihtoehtoa:

- 1 Kavereilta
 - 2 Kotoa
 - 3 Sisaruksilta
 - 4 Sisarusten kavereilta
 - 5 Sukulaisilta
 - 6 Muilta paikkakuntalaisilta
 - 7 Internetin kautta
 - 8 Kotibileistä/juhlista
 - 9 Julkisista tapahtumista
 - 10 Keskustasta
 - 11 Koulusta
 - 12 Toiselta paikkakunnalta
 - 13 Muualta, mistä? _____
-

Mikäli olet kuluneen vuoden aikana kokeillut jotakin kysymyksen 4 huumausaineista siirry seuraavaan kysymykseen, muussa tapauksessa siirry kysymykseen 16.

13. Käytätkö kysymyksessä 4 mainittuja huumausaineita:

- 1 Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- 2 Kuukaudessa 1-2 kertaa
- 3 Kuukaudessa 2-4 kertaa
- 4 Säännöllisesti viikoittain

14. Miksi katsot käyttäväsi kysymyksessä 4 mainittuja huumausaineita?

Valitse **kolme** merkittävintä vaihtoehtoa:

- 1 Ahdistukseen
 - 2 Masennukseen
 - 3 Stressiin
 - 4 Väsymykseen
 - 5 Pahanolon tunteeseen
 - 6 Yksinäisyyteen
 - 7 Paineen lievittämiseen, joita ryhmässä oleminen luo
 - 8 Uuden kokemiseksi
 - 9 Jännityksen kokemiseksi
 - 10 Ilon tunteen kokemiseksi
 - 11 Hyvän olon kokemiseksi
 - 12 Itsevarmuuden kasvattamiseksi
 - 13 Estämään nälän tunnetta (painonhallintaan)
 - 14 Vaikutuksen tekemiseksi
 - 15 Hetkellisen mielihyvän saamiseksi
 - 16 Arjesta irtaantumiseksi
 - 17 Todellisuudesta pakenemiseksi
 - 18 Muusta syystä, mistä?: _____
-

15. Katsotko käyttäväsi huumausaineita enemmän yksin kuin ryhmässä?

- 1 Yksin
- 2 Ryhmässä

16. Milloin viimeksi sinulle on tarjottu joko ilmaiseksi tai ostettavaksi kysymyksessä 4 mainittuja huumausaineita:

- 1 Kuluneen viikonaikana
- 2 Kuluneen kuukauden aikana
- 3 Kuluneen 6 kuukauden aikana
- 4 Kuluneen vuoden aikana
- 5 Ei koskaan

17. Kuinka uskot vanhempiesi suhtautuvan huumausaineiden käyttöön?:

- 1 Kielteisesti
- 2 Neutraalisti
- 3 Myönteisesti

18. Pitäisikö huumausaineiden olla laillisia?:

- 1 Kyllä
- 2 Ei
- 3 Vain osa

19. Pitäisikö Kannabis mielestäsi laillistaa?

- 1 Kyllä
- 2 Ei

20. Kuinka suuri ongelma huumausaineet mielestäsi ovat kotimaassamme:

- 1 Hyvin suuri ongelma
- 2 Melko suuri ongelma
- 3 Melko pieni ongelma
- 4 Ei lainkaan ongelma

21. Kuinka suuri ongelma huumausaineet mielestäsi ovat kotipaikkakunnallasi:

- 1 Hyvin suuri ongelma
- 2 Melko suuri ongelma
- 3 Melko pieni ongelma
- 4 Ei lainkaan ongelma

KIITOS VASTAUKSESTASI!

TAITA PAPERI NYT PUOLIKSI NIIN, ETTEI TEKSTI PUOLI NÄY JA VIE AUDITORION EDESSÄ OLEVAAN PAHVILAATOKKOON.